

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

VAIKŲ, NUKENTĖJUSIŲ NUO NUSIKALTIMŲ, APSAUGA LIETUVOJE

Nacionalinė ataskaita

2013, Vilnius

TURINYS

1 skyrius. Statistiniai duomenys apie vaikus, nusikalstamų veikų aukas	3
2 skyrius. Vaikų, nusikaltimų aukų ir liudytojų, teisių apsauga	11
3 skyrius. Teisinių vaikų apklausų Lietuvoje tyrimo rezultatai	15
4 skyrius. Techniniai reikalavimai specializuotiems vaikų apklausų kambariams	41
5 skyrius. Tėvystės ugdymas Lietuvoje	46

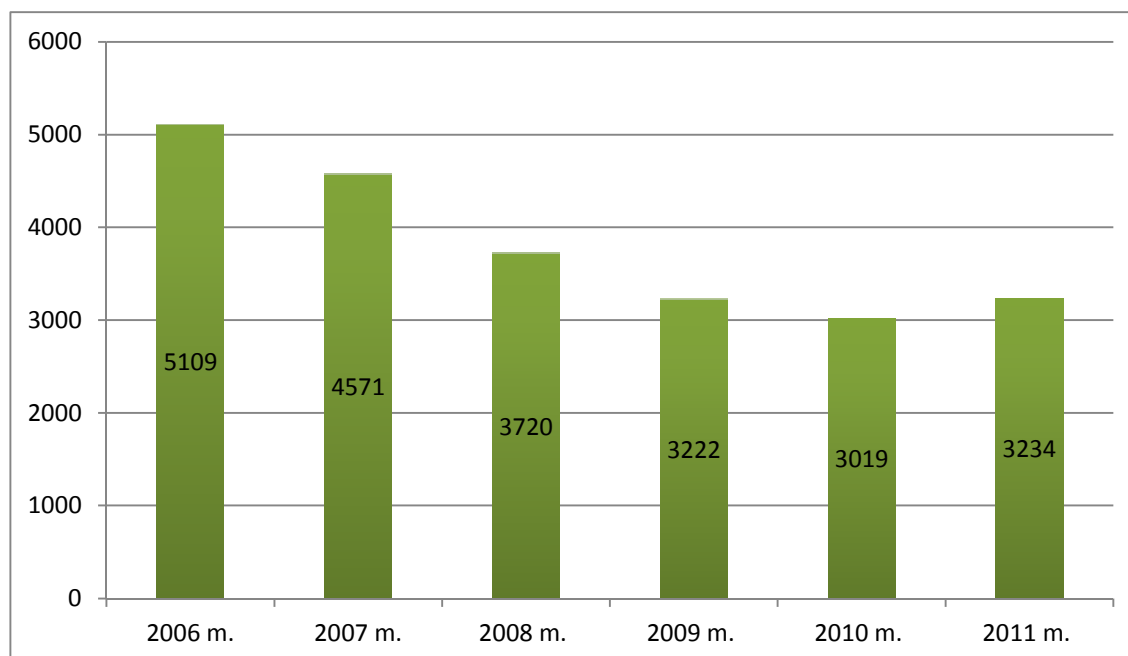
Leidinį parėmė Europos Komisijos Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinio direktorato Pagrindinių teisių ir pilietybės programa. Europos Komisija nėra atsakinga už leidinyje pateiktos informacijos panaudojimą.

Leidinyje yra Paramos vaikams centro kartu su partneriais Lenkijoje „Fundacja Dzieci Niczyje“, Latvijoje „Dardedze“ ir Bulgarijoje „SAPI“ vykdomo projekto „Vaikų – nusikaltimų aukų – teisių į psichologinę pagalbą ir draugiškas apklausas užtikrinimas“, remiamo Europos Komisijos, dalis.

1 skyrius. Statistiniai duomenys apie vaikus, nusikalstamų veikų aukas

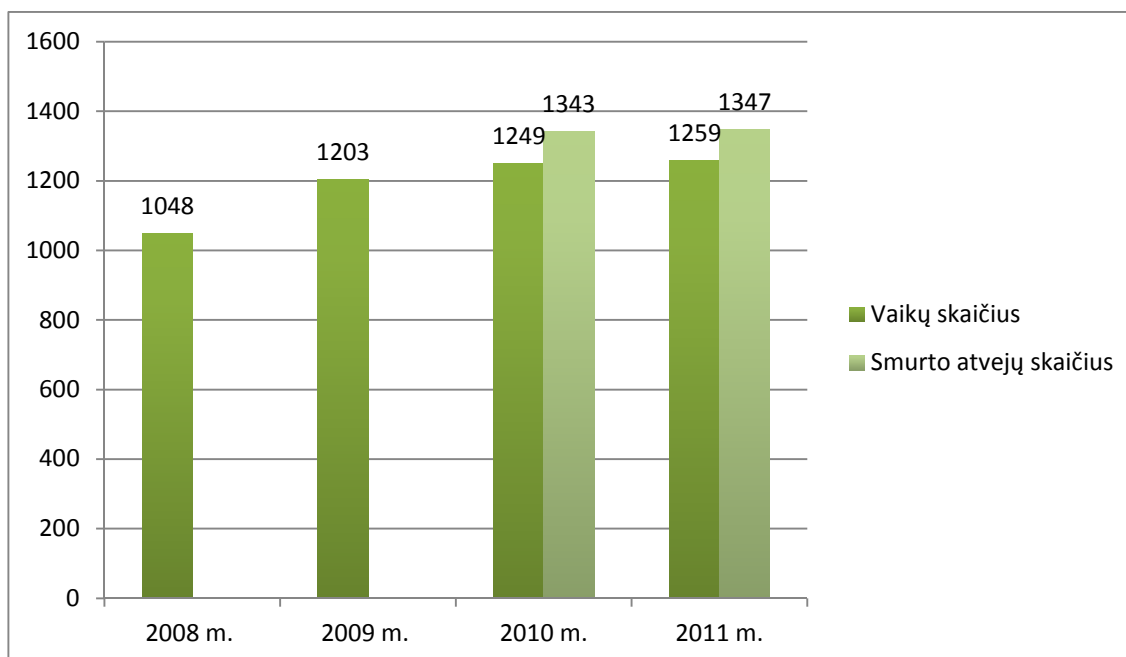
Nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų skaičius

2006 m. – 2011 m. Lietuvoje užregistruotų vaikų, nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų. Skaičiaus dinamika pateikta žemiau esančiame paveiksle (remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos ir Lietuvos Statistikos departamento duomenimis). Kaip matyti iš 1 paveiksle pateiktų duomenų, Lietuvoje vaikų, nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų, ėmė mažėti, bet 2011 m., palyginus su 2009 m. ir 2010 m. skaičius vėl padidėjo.

1 pav. Vaikų, nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų, dinamika 2006-2011 m (LR VRM duomenimis)

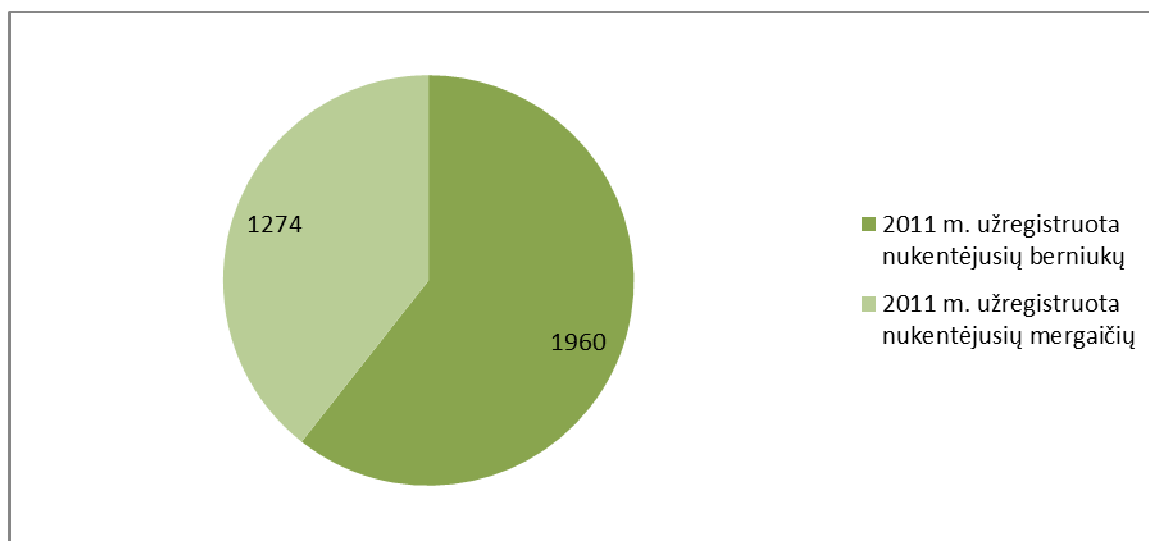
Nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų skaičius VTAS duomenimis. VTAS duomenimis, 2011 m. 1259 vaikai patyrė smurtą, o iš viso užfiksuota 1347 atvejai, kada vaikai patyrė smurtą. Lyginant su 2008 m., matyti, kad nukentėjusių vaikų skaičius per du paskutinius metus išaugo 16,75 % (remiantis Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis).

2 pav. Vaikų, nukentėjusių nuo nusiklastamų veikų, dinamika 2008-2011 m (LR SADM duomenimis)

Nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų pasiskirstymas pagal lytį

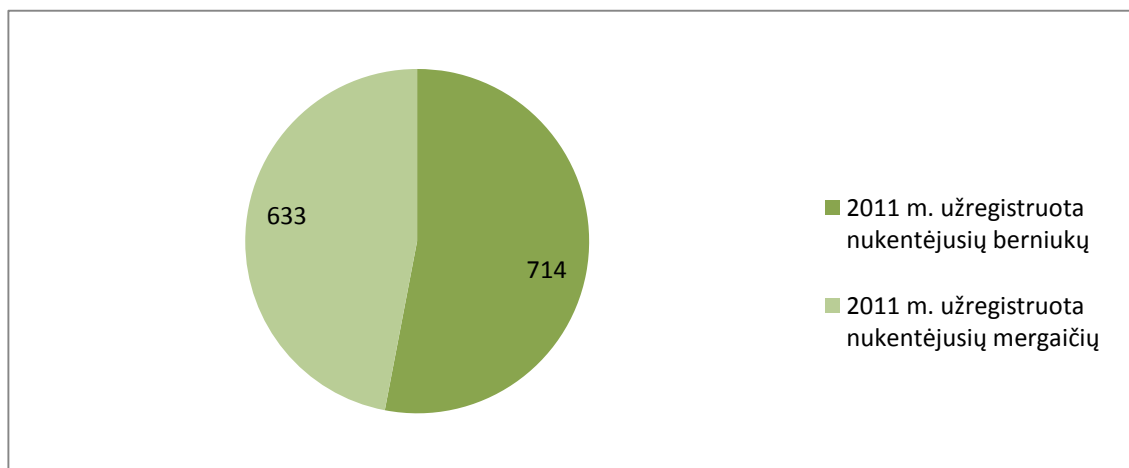
Dauguma užregistruotų nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų yra berniukai. 2011 m. Lietuvoje buvo užregistruota 22 procentais daugiau nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių berniukų palyginti su nukentėjusiomis mergaitėmis (remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos ir Lietuvos Statistikos departamento duomenimis).

3 pav. Nukentėjusių vaikų pasiskirstymas pagal lytį (LR VRM duomenimis)

Nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų pasiskirstymas pagal lytį VTAS duomenimis.

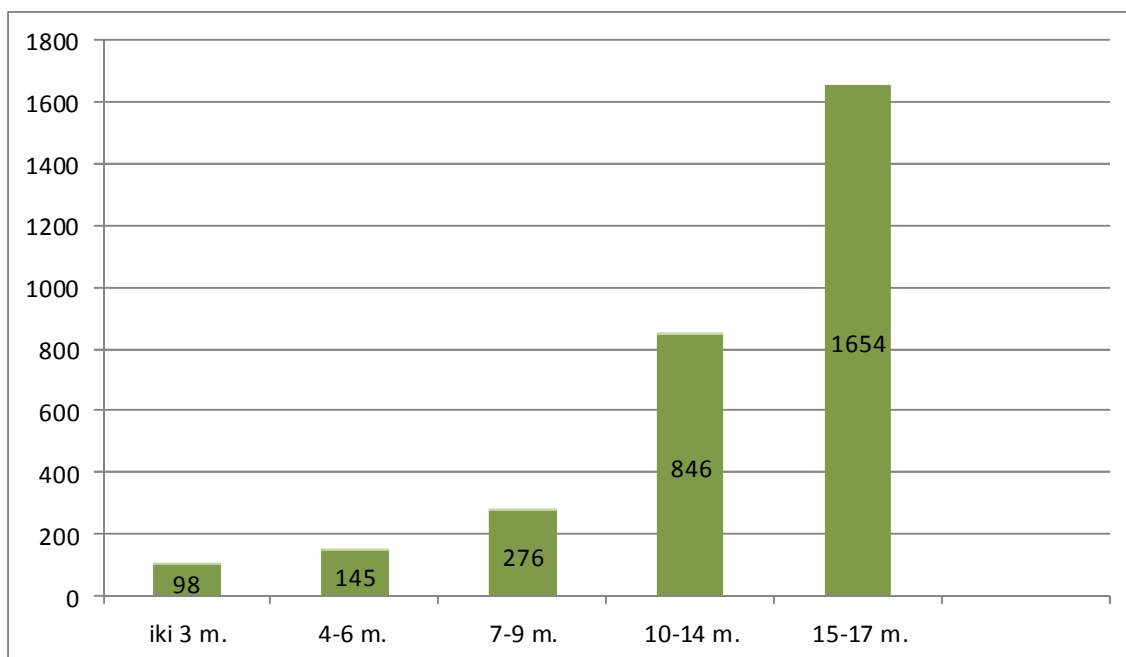
Analizuojant duomenis apie smurto pasiskirstymą tarp lyčių, matyti, kad 2011 m. prieš berniukus buvo smurtaujama kiek daugiau nei prieš mergaites – atitinkamai 714 smurto atvejai prieš berniukus ir 633 prieš mergaites (remiantis Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis).

4 pav. Nukentėjusių vaikų pasiskirstymas pagal lytį (LR SADM duomenimis)

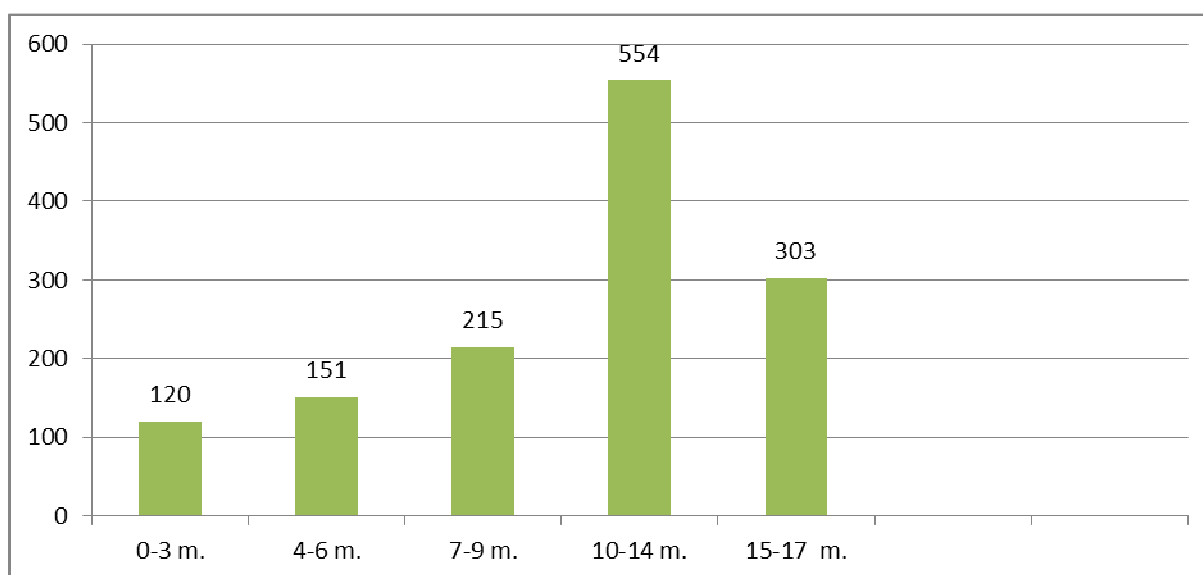
Nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų pasiskirstymas pagal amžiaus kategoriją

Daugiausia 2010 m. užregistruota nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių 15-17 m. amžiaus vaikų. Mažiausiai užregistruota nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų iki 3 m. amžiaus (remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos duomenimis).

5 pav. Nukentėjusių vaikų pasiskirstymas pagal amžiaus kategoriją (LR VRM duomenimis)

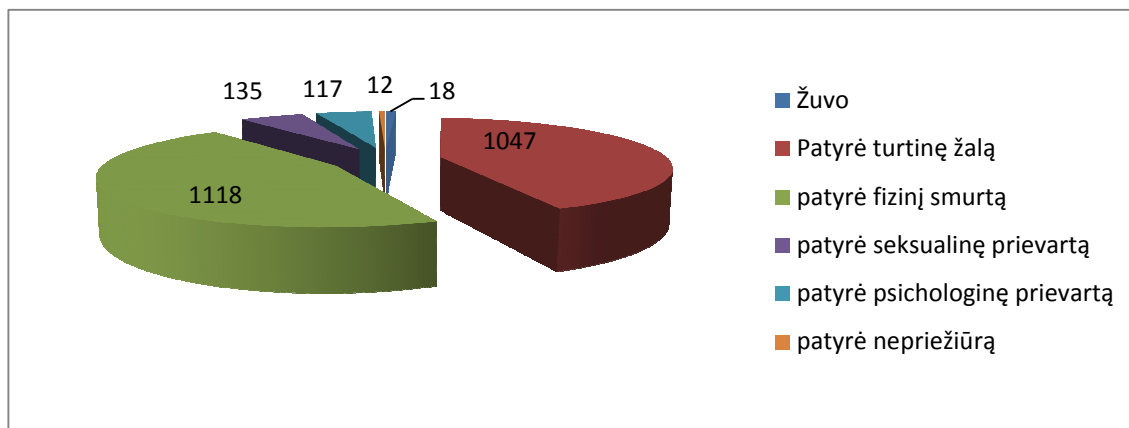
Nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų pasiskirstymas pagal amžiaus kategoriją VTAS duomenimis. 2010 m. smurtą daugiausiai patyrė 10–14 m. vaikai – 554 smurto atvejai prieš šio amžiaus vaikus: Psichologinio smurto atvejų prieš vaikus užfiksuota panašiai visose amžiaus grupėse, išskyrus 10–14 m. paauglius. Nuo smurto mažiausiai nukentėjo mažamečiai iki 3 metų. (remiantis Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis).

6 pav. Nukentėjusių vaikų pasiskirstymas pagal amžiaus kategoriją (LR SADM duomenimis)

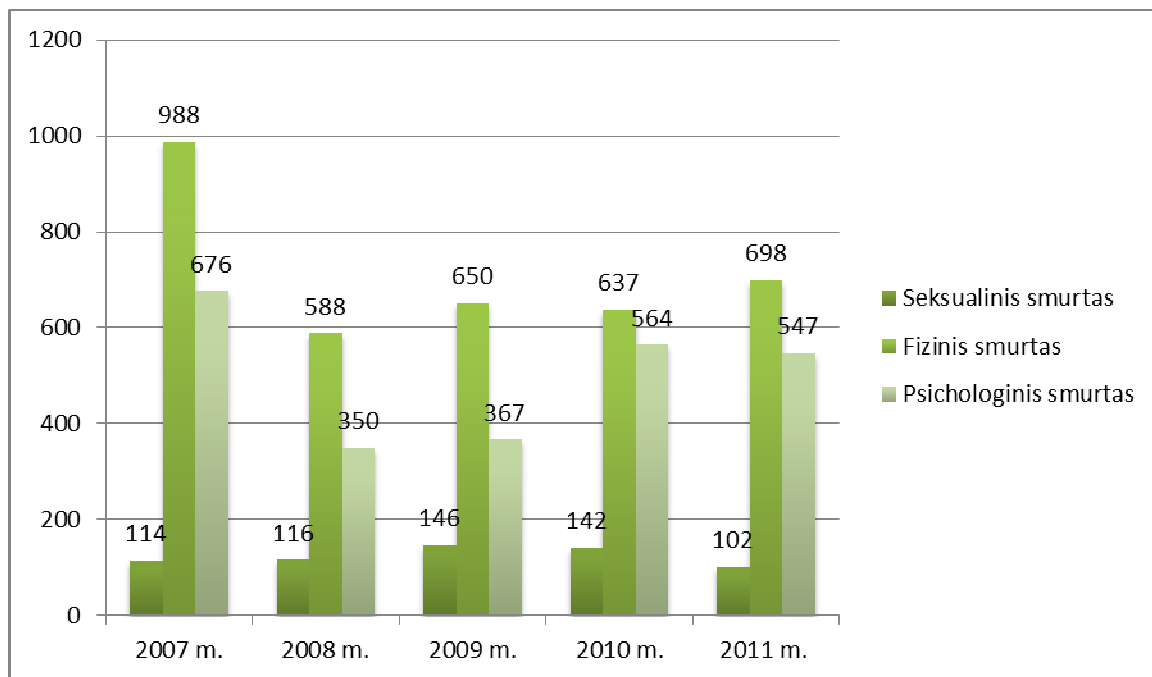
Nusikalstamos veikos padarymo metu patirta žala

Dauguma 2010 m. užregistruotų nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų patyrė fizinį smurtą ir turtinę žalą. Nepriežiūrą patyrusių nuo nusikalstamų vaikų nukentėjusių vaikų užregistruota mažiausiai (remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos duomenimis).

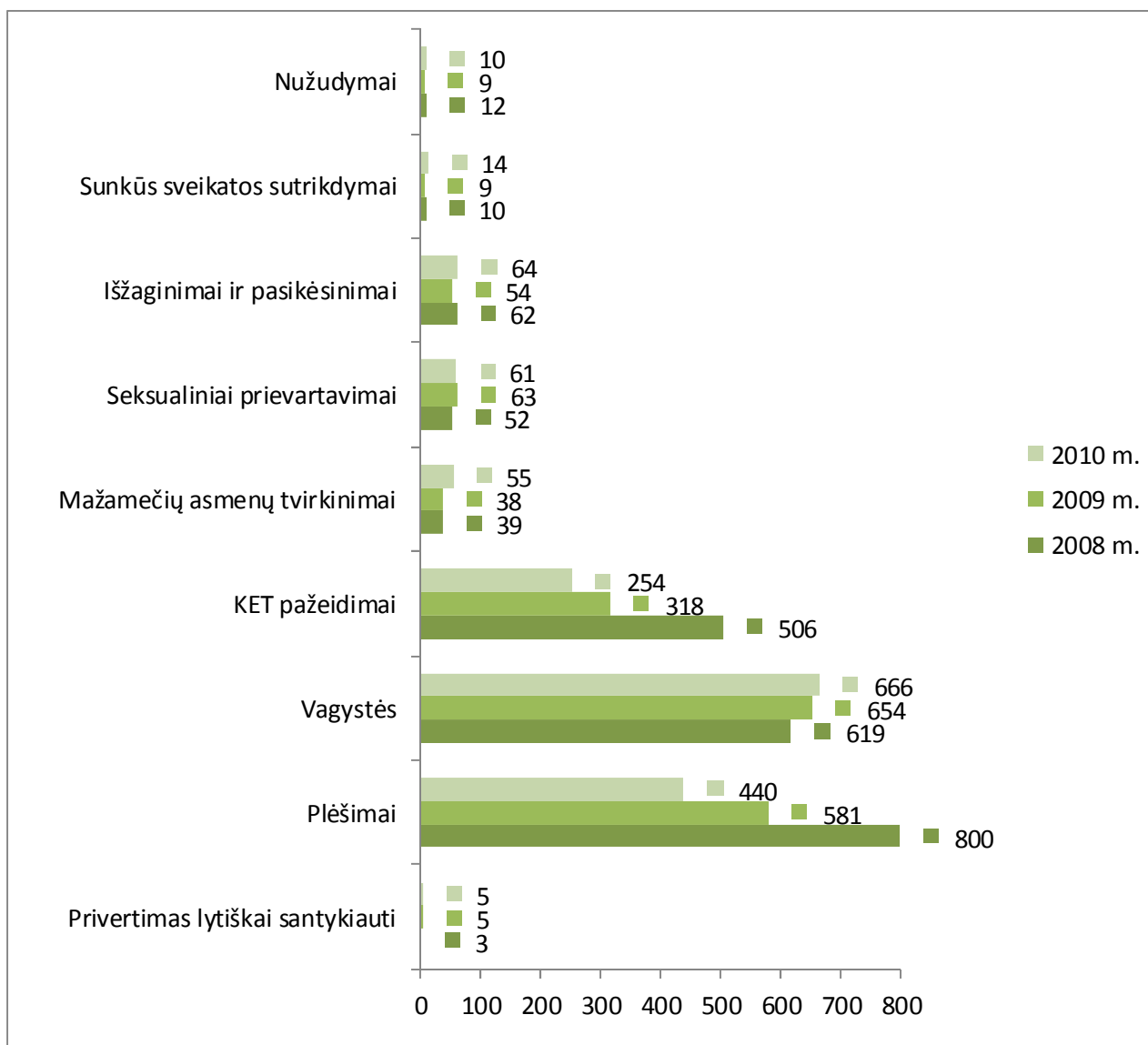
7 pav. Žala, kurią patyrė nuo nusikalstamų veikų nukentėję vaikai (LR VRM duomenimis)

Smurto pagal rūšis prieš vaikus analizė 2007 m. – 2011 m. VTAS duomenimis. VTAS duomenimis, 2011 m. didžiausią dalį (51 %) patirtų smurto atvejų sudaro fizinis smurtas. Lyginant duomenis su 2010 m., matyti, kad 2011 m. šiek tiek sumažėjo seksualinio smurto prieš vaikus atvejų skaičius (2010 m. tai sudarė 11 %, 2011 m. – 8 % visų nusikaltimo atvejų), psichologinio smurto prieš vaikus atvejų skaičius 2010 – 2011 m. išliko panašus (atitinkamai 42 % ir 41 %) (remiantis Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis).

8 pav. Žala, kurią patyrė nuo nusikalstamų veikų nukentėję vaikai (LR SADM duomenimis)

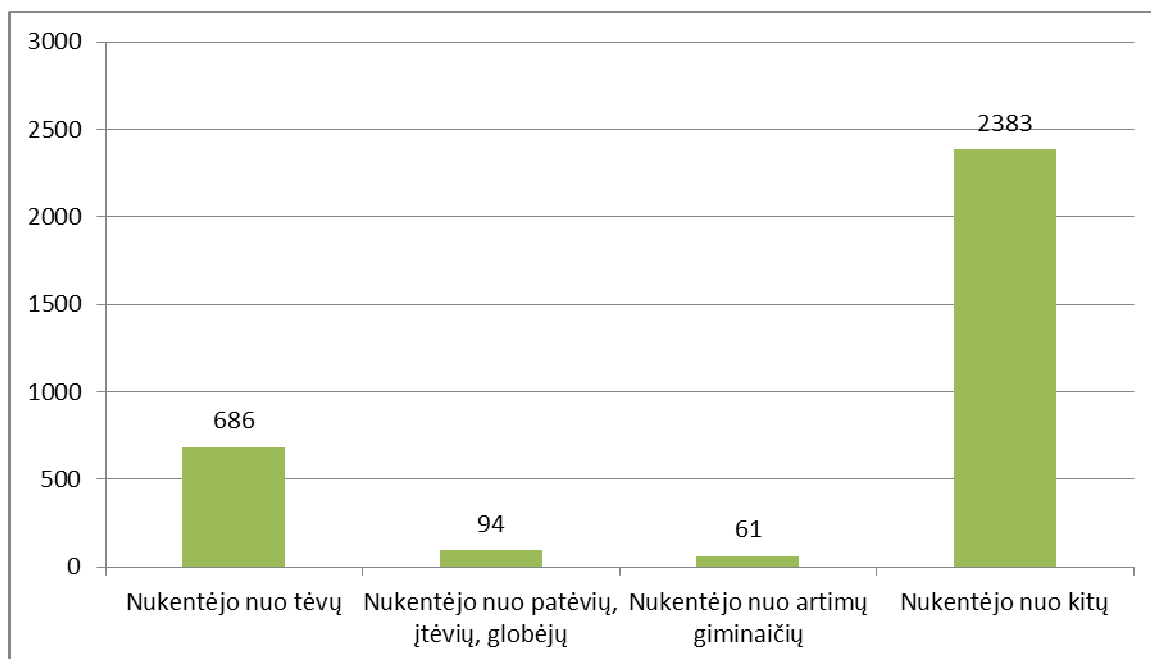
Nusikalstamos veikos, nuo kurių nukentėjo vaikai 2008 m. – 2010 m. Lyginant 2008 m. – 2010 m. statistinius duomenis, matyti, kad 2010 m. mažiau vaikų nukentėjo nuo plėšimų (2008 m. 800, 2010 m. 440). Teigiamas rezultatas matyti ir analizuojant Kelių eismo taisyklių pažeidimus (2008 m. – 506, 2010 m. – 506) (remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos duomenimis).

9 pav. Nusikalstamos veikos, nuo kurių nukentėjo vaikai (LR VRM duomenimis)

Istatymo pažeidėjo santykis su nukentėjusiu vaiku

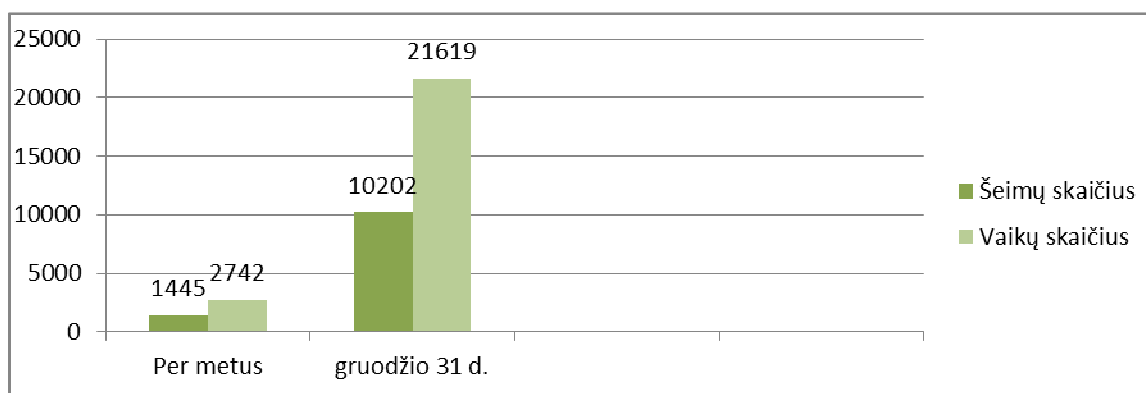
Daugiausia užregistruotų nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų 2011 m. nukentėjo nuo neartimų asmenų. Mažiausiai užregistruota nuo nusikalstamų veikų nukentėjusių vaikų, kurie nukentėjo nuo artimų giminaičių (remiantis Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų duomenimis).

10 pav. Įstatymo pažeidėjo santykis su nukentėjusiu vaiku (LR VRM duomenimis)

Socialinės rizikos šeimų, turinčių nepilnamečių vaikų, įrašytų į apskaitą, skaičius per 2011 m. ir metų pabaigoje

Socialinės rizikos šeima yra šeima, kurioje auga nepilnamečių vaikų ir kurioje bent vienas iš tėvų: piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis; yra priklausomas nuo azartinių žaidimų; dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų; naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą; gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams ir todėl iškykla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi bei saugumui; socialinės rizikos šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba).

11 pav. Socialinės rizikos šeimų, kurios pačios augina vaikus, skaičius per 2011 m. ir metų pabaigoje (remiantis LR SADM duomenimis).

Socialinės rizikos šeimų skaičius pagal įrašymo į apskaitą priežastis 2011 m. Procentais (LR SADM duomenimis). Daugiausia socialinės rizikos šeimų įrašyta į apskaitą dėl girtavimo, mažiausiai dėl netinkamos paramos naudojimo ir dėl to, kad tėvams laikinai apribota tėvų valdžia (remiantis Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis).

Dėl girtavimo	50
Dėl soc. įgūdžių stokos	37
Dėl prievartos prieš vaikus	2
Dėl netinkamos paramos naudojimo	1
Dėl to, kad vaikui nustatyta laikinoji globa	3
Dėl to, kad tėvams laikinai apribota tėvų valdžia ir vaikui nustatyta nuolatinė globa	1
Dėl kitų priežasčių	6

2 skyrius. Vaikų, nusikaltimų aukų ir liudytojų, teisių apsauga

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme įtvirtintos pamatinės vaiko teisių apsaugos ir gynimo nuostatos.

Lietuvos Respublika 1992 m. prisijungė prie Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 1995 m., ir įsipareigojo imtis visų reikiamų teisinių, administracinių ir kitų priemonių šioje Konvencijoje pripažintoms teisėms įgyvendinti. Pagrindiniai nacionaliniai teisės aktai, susiję su vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimu, apsauga ir gynimu: LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas; Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas; Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas; Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas; Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas; Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas; Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas; Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas ir kt. Su vaiko teisių apsauga susijusios nuostatos taip pat įtvirtintos poįstatyminiuose teisės aktuose.

1995-07-03 LR įstatymas Nr. I-983 „Dėl Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos ratifikavimo“ (toliau – Konvencija) yra deklaratyvaus pobūdžio dokumentas, kurio principai realiai įgyvendinami per kitus įstatymus. Šia Konvencija valstybės dalyvės įsipareigoja ginti vaiką nuo visų išnaudojimo formų, darančių kokią nors žalą jo gerovei ir užtikrina, kad nė vienas vaikas nepatirtų kankinimų ar kitokio žiauraus, nežmoniško ar orumą žeminančio elgesio ar bausmių. Konvencijos 19 str. numatyta, kad siekdamas apginti vaiką nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo, įskaitant seksualinį piktnaudžiavimą, kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kito jį globojančio asmens, imasi visų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių.

Remiantis JTO Vaiko teisių konvencija Lietuvoje parengtos **vaikų – nusikaltimų aukų/liudytojų – apsaugos gairės**, kurių tikslas yra stiprinti vaikų, nukentėjusių nuo įvairių nusikaltimų ar tapusių nusikaltimų liudytojais, apsaugą teisinių procedūrų metu. Gairės skirtos įvairių sričių specialistams, dirbantiems su vaikais – nusikaltimų aukomis/liudytojais.

1. Šiose Gairėse sąvoka vaikas vartojama apibūdinti kiekvieną asmenį, jaunesnį nei 18 metų amžiaus, dalyvaujantį teisinėse procedūrose kaip smurto ir/ar nusikaltimo auką arba liudytoją.
2. Šiose Gairėse sąvoka procedūra reiškia: pirma, bet kokią parengiamąją ar teismo procedūrą, procesinį veiksmą, kuriame dalyvauja vaikas; antra, visus institucijų ir organizacijų, atsakingų už vaikų priežiūrą ir apsaugą, paramos ir pagalbos vaikui būdus.
3. Šiose Gairėse sąvoka nusikaltimas vartojamas platesne reikšme nei apibrėžta Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir apima visus baudžiamosios teisės pažeidimus, t. y., tiek nusikaltimus, tiek baudžiamuosius nusižengimus.
4. Procedūrose, kuriose dalyvauja vaikas, vaiko saugumas ir gerovė turi būti svarbiausi tiek teisėtvarkos, teisėsaugos ir teisingumo institucijoms, tiek įstaigoms ir organizacijoms, atsakingoms už vaikų apsaugą.
5. Nė vienas vaikas – auka/liudytojas – negali būti diskriminuojamas dėl rasės, tautybės, religijos, socialinės kilmės, negalios ar kitos vaiko ar jo šeimos narių savybės.

6. Kiekvienas vaikas – auka/liudytojas – turi teisę būti vertinamas objektyviai, o jo parodymai turi būti vertinami kruopščiai ir teisingai.
7. Kiekvienas vaikas – auka/liudytojas – turi teisę į pagarbų elgesį su juo, ypač į pagarbą jo poreikiams procedūrų metu.
8. Kiekvienas vaikas – auka/liudytojas – turi teisę išreikšti savo nuomonę. Į vaiko nuomonę turi būti atsižvelgta atliekant veiksmus ir priimant sprendimus, susijusius su vaiku, jei tai neprieštarauja vaiko interesams.
9. Kiekvienas vaikas – auka/liudytojas – turi teisę į privatumą ir asmens duomenų apsaugą. Neleistina atskleisti, spausdinti ar platinti asmeninius vaiko duomenis bei procedūrose gautus parodymus.
10. Kiekvienas vaikas – auka/liudytojas – turi teisę į profesionalią psichologinę, medicininę ir pedagoginę pagalbą, kurios tikslas yra sumažinti neigiamą nusikaltimo poveikį bei neigiamus vaiko dalyvavimo teisinėse procedūrose padarinius.
11. Kiekvienas vaikas turi teisę į vaiko raidos ypatumus atitinkančią informaciją, susijusią su jo dalyvavimu ir vaidmeniu procedūrose.
- 12.1. Kiekvienas vaikas turi teisę būti apsaugotas nuo antrinio traumavimo, atsirandančio jam dalyvaujant teisinėse procedūrose.
- 12.2. Viena iš šios apsaugos formų yra vaiko apklausa, kurią vykdo tinkamai paruošti profesionalai vaikui draugiškuose apklausos kambariuose.
- 12.3. Vaikui draugiški apklausos kambariai, kurie paminėti 12.2. punkte, yra tinkamai įrengtos patalpos, kurios: atitinka vaiko raidos poreikius; optimaliai sumažina vaiko neigiamus išgyvenimus, susijusius su apklausa; sudaro galimybę apklausti vaiką vienoje patalpoje, o kitiems proceso dalyviams – stebėti apklausą kitoje patalpoje; užtikrina apklausos garso ir vaizdo įrašo atlikimą.
- 12.4. Turi būti siekiama, kad vaikas būtų apklausiamas tik vieną kartą.

12.5. Turi būti siekiama, kad vaiko apklausa būtų įrašoma naudojant garso ir vaizdo prietaisus. Turi būti atliekamas pilnas apklausos įrašas.

13. Kiekvienas vaikas – auka/liudytojas – turi teisę į saugumą ir apsaugą, t.y. būti atskirtas nuo kaltinamojo arba įtariamojo (įskaitant, bet neapsiribojant, proceso veiksmis, kuriuose dalyvauja vaikas).

14. Kiekvienas vaikas turi teisę bendrauti su savo šeima ir draugais visų procedūrų metu. Ši teisė gali būti (laikina) apribota atsižvelgus į vaiko interesus ir/ar atliekamus procesinius veiksmus.

15. Kiekvienas vaikas turi teisę į tinkamą atstovavimą procedūrų metu, ypač parengiamosiose ir teismo procedūrose. Jei vaiko tėvai/globėjai negali užtikrinti tinkamo vaiko atstovavimo, vaikui atstovauti turi būti teismo, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno paskirtas vaiko teisių apsaugos ar kitas specialistas.

Lietuvoje vaikų – nusikaltimų aukų/ liudytojų – apsaugą užtikrina:

- JTO Vaikų teisių konvencija
- LR Baudžiamasis ir Baudžiamojo proceso kodeksas
- 2009 m. rugsėjo 16 d. Generalinio prokuroro įsakymas Nr. I-126 „Rekomendacijos dėl nepilnamečių liudytojų ir nukentėjusiųjų apklausos“
- 2008 m. gegužės 10 d. Generalinio prokuroro nurodymas Nr. 2 „Dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, nuo kurių nukentėjo nepilnamečiai, tyrimo ir valstybinio kaltinimo palaikymo“
- 2002 m. spalio 16 d. Generalinio prokuroro nurodymas Nr. 143 „Dėl prokurorų veiklos užtikrinant vaikų teisių apsaugą, nuo smurto nukentėjusių vaikų teisių ir teisėtų interesų gynimą“.

3 skyrius. Teisinių vaikų apklausų Lietuvoje tyrimo rezultatai

Vaikai, nusikalstamų veikų aukos ir liudytojai, yra ypatingi liudytojai teisiniame procese dėl savo amžiaus, raidos ypatumų, priklausomybės nuo suaugusių artimųjų žmonių bei patirtos prievartos. Dalyvavimas teisinėse apklausose ir kitose baudžiamojo proceso procedūrose vaikams sukelia nerimą, baimę, didelę įtampą, o netinkamai vykdomos procedūros gali ir pakartotinai traumuoti. Todėl labai svarbu užtikrinti vaiko, dalyvaujančio teisinėse procedūrose, interesus ir teises, bei reikalingą jam pagalbą.

Lietuvos teisiniuose aktuose (LR BPK, Generalinio prokuroro Rekomendacijose) yra įtvirtintos nuostatos dėl mažamečių ir nepilnamečių teisinių apklausų atlikimo procedūros, kuriomis yra pripažįstamas traumuojantis teisinių procedūrų poveikis vaikams bei numatomos procedūros, užtikrinančios vaikų liudytojų apsaugą. Minėtuose teisės aktuose įtvirtinta, kad vaikai teisinėse procedūrose turėtų dalyvauti minimaliai; pripažįstama, kad svarbu, jog patalpoje, kurioje vyksta vaiko apklausa, nedalyvautų įtariamasis, ir kad apklausa vyktų tam pritaikytoje patalpoje; pabrėžiama apklausos vaizdo ir garso įrašo svarba; akcentuojama vaiko teisių apsaugos specialistų bei psichologų dalyvavimo vaikų apklausose svarba; pabrėžiama, kad svarbu, jog apklausą atliktų pasiruošę tam specialistai.

Tačiau remiantis praktine darbo su smurtą patyrusiais ir teisiniame procese dalyvaujančiais vaikais, patirtimi, pastebime, kad šios nuostatos yra įgyvendinamos labai įvairiai. Statistinių duomenų apie tai, kaip teisiniuose aktuose įtvirtintos nuostatos yra įgyvendinamos praktiškai, kokia yra praktinė vaikų apklausų situacija mūsų šalyje, trūksta. Nėra pateikiama oficialių duomenų apie tai, kaip ir kur vyksta vaikų apklausos, kiek kartų vaikai apklausiami, kas juo apklausia. Šie duomenys yra labai svarbūs siekiant įvertinti vaikų, dalyvaujančių teisinėse procedūrose, situaciją ir ją pagerinti.

Siekiant nustatyti, kaip praktiškai Lietuvoje vykdomos teisinės vaikų apklausos, kaip užtikrinamos vaikų liudytojų teisės ir interesai, VŠĮ Paramos vaikams centras atliko teisinių vaikų apklausų praktikos Lietuvoje tyrimą. Šis tyrimas - Paramos vaikams centro kartu su partneriais Lenkijoje „Fundacja Dzieci Niczyje“, Latvijoje „Dardedze“ ir Bulgarijoje „SAPI“ įgyvendinamo tarptautinio projekto „Vaikas – liudytojas su ypatingais poreikiais“, remiamo Europos Komisijos Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinio direktorato Baudžiamosios teisenos programos, dalis.

Atlikto teisinių vaikų apklausų praktikos Lietuvoje tyrimo tikslas - išanalizuoti, kaip baudžiamojo proceso metu vyksta vaikų apklausos, kaip užtikrinamos vaikų, nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų, teisės, siekiama identifikuoti gerąsias praktikas ir išanalizuoti vaiko teisių pažeidimus, inicijuoti vaikų, nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų ir dalyvaujančių baudžiamajame procese, padėties pokyčius.

Tyrimui atlikti buvo sukurtas klausimynas. Klausimynas sudarytas remiantis partnerių Lenkijoje sudaryto ir tyrime naudoto klausimyno pagrindu, adaptuojant jį Lietuvos situacijai.

Bendradarbiaujant ir tarpininkaujant Nacionalinei Teismų administracijai, buvo kreiptasi į Vilniaus, Klaipėdos ir Panevėžio apygardų teritorinius teismus su prašymu leisti susipažinti su baudžiamosiomis bylomis, kuriose įsiteisėję teismo nuosprendžiai dėl asmenų pripažintų kaltais ir nuteistų arba išteisintų asmenų bei asmenų, kurių atžvilgiu taikytos priverčiamosios medicinos priemonės dėl seksualinės prievartos prieš nepilnamečius ir mažamečius (LR BK 149-153 str.). Tyrimui atlikti buvo prašoma 2010 ir 2011 m. laikotarpio baudžiamųjų bylų. Šiam tyrimui buvo pasirinktos seksualinės prievartos prieš vaikus bylos, nes labai dažnai šiose bylose vaikų parodymai yra itin svarbus, o kartais vienintelis įrodymas apie įvykdytą nusikaltimą, tad labai svarbu, kaip yra organizuojama vaiko apklausa. Tyrimo metu buvo išanalizuotos visos minėtų teismų pateiktos bylos, atitikusios mūsų prašyme nurodytus kriterijus.

Tyrimo rezultatai parengti pagal Paramos vaikams centro išleistą leidinį „**Vaikai teisiniame procese: situacijos apžvalga ir rekomendacijos specialistams**“, 2013 m.

Duomenys apie vaikus, dalyvavusius baudžiamosiose bylose

Iš viso analizuotose baudžiamosiose bylose dalyvavo 82 vaikai (1 lentelė). Iš jų - 69 vaikai buvo nukentėjusieji, 13 – liudytojų dalyvavo bylose, kuriose buvo nukentėję kiti vaikai. Siekiant kuo išsamiau išanalizuoti teisinių vaikų apklausų situaciją šalyje, vaikų liudytojų apklausos taip pat buvo analizuojamos tyrimo metu.

1 lentelė. Bylų tyrime dalyvavusių vaikų skaičius

	Nukentėjusieji	Liudytojai	Iš viso:
Vaikų skaičius tyrime	69	13	82
Mergaičių skaičius tyrime	57	9	66
Berniukų skaičius tyrime	12	4	16

Analizuotose bylose dalyvavusių vaikų skaičius svyruoja nuo 1 iki 5 vaikų vienoje byloje.

2 lentelė. Vaikų amžius pirmosios apklausos metu

Jauniausias vaikas	4 metai ir 9 mėnesiai
Vyriausias vaikas	18 metų
Vidutinis vaikų amžius	11 metų
Dažniausias vaiko amžius tyrime	14 metų (10 atvejų)

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, ar baudžiamajame tyrime dalyvaujantis vaikas turi specifinių, ypatingų požymių, sutrikimų galinčių turėti įtakos tam, kaip specialistai vertins jo parodymus pvz., yra neįgalus, sutrikusio vystymosi ir pan. Duomenys pateikti 3 ir 4 lentelėse.

3 lentelė. Duomenys apie specifinių požymių turinčius vaikus

Specifiniai vaiko požymiai	Nukentėjusieji	Liudytojai	Visi vaikai
Bylos medžiagoje apie tai nėra duomenų	16 %	54 %	22 %
Vaikas ypatingų požymių neturi	62 %	46 %	60 %
Vaikas turi tam tikrų ypatingų požymių	22 %	0 %	18 %

Dauguma vaikų (60 procentų) neturėjo ypatingų požymių, galinčių turėti įtakos jo parodymų vertinimui. Penktadalyje bylų nebuvo pateikta duomenų apie šiuos požymius. 18 procentų vaikų turėjo tam tikrų požymių (15vaikų), visi jie – nukentėjusios mergaitės.

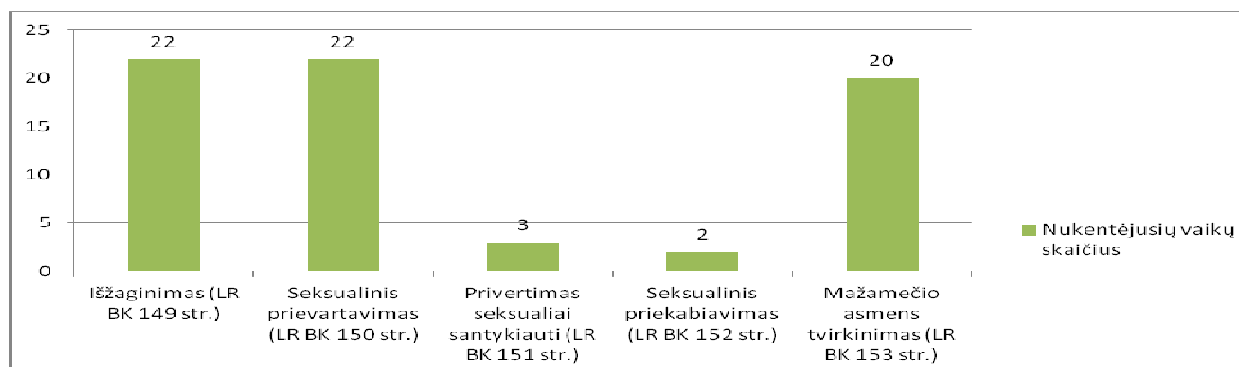
4 lentelėje matome išvardytus visus bylų medžiagoje paminėtus sutrikimus, kuriuos turėjo bylos tyrime dalyvavusieji vaikai.

4 lentelė. Specifiniai tyrime dalyvavusių vaikų požymiai, sutrikimai

Bylos medžiagoje nurodyti sutrikimai	Vaikų skaičius
Lengvas protinis atsilikimas	4
Emocijų sutrikimas vaikystėje	2
Lengvas neįgalumo lygis, lengvas protinis atsilikimas su elgesio sutrikimu	1
Dauno sindromas, vidutinis protinis atsilikimas	1
Intelektas sutrikimas	1
Specifinis mišrus raidos sutrikimas	1
Specifinis tarimo sutrikimas	1
Sutrikęs regėjimas	1
Kalbos defektas	1
Perinatalinė encefalopatija	1
Specifiniai mokymosi sunkumai skaitant, rašant, mokantis matematikos	1

Duomenys apie analizuotas baudžiamąsias bylas

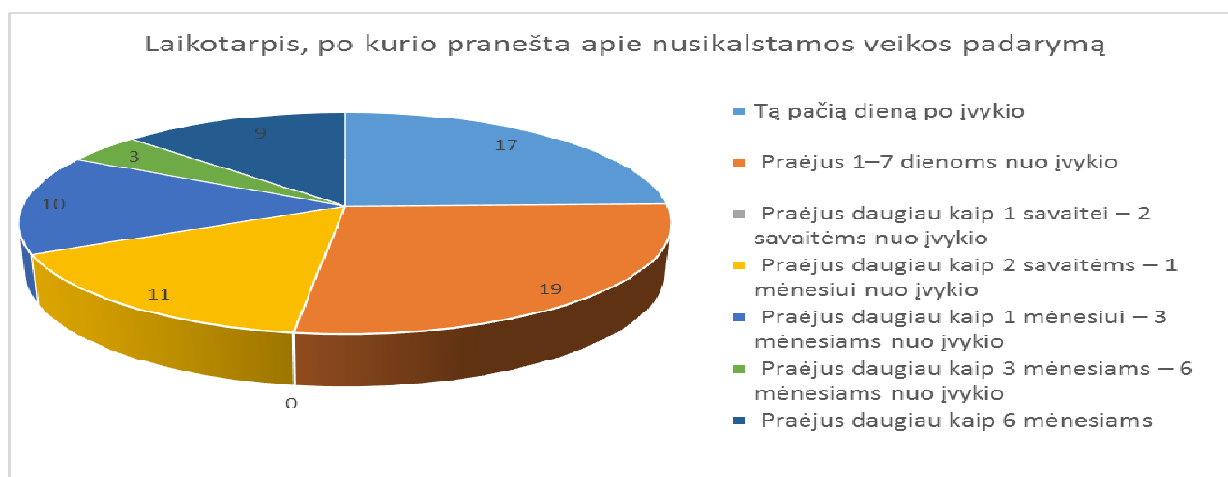
Iš viso tyrime buvo išanalizuotos 54 baudžiamosios bylos, išnagrinėtos 17-oje teismų. 12 pav. pateikiama informacija apie nusikalstamas veikas, nuo kurių nukentėjo vaikai.

12 pav. Nusikalstamos veikos, nuo kurių nukentėjo analizuotose bylose dalyvavę vaikai

Kaip matyti iš 12 pav. pateiktų duomenų, dauguma nukentėjo nuo išžaginimo, seksualinio prievartavimo bei tvirkinimo.

Laikotarpis, praėjęs nuo nusikalstamos veikos iki pareiškimo teisėsaugos institucijoms pateikimo. Kaip matome iš 13 paveiksle pateiktų duomenų, dalis pranešimų buvo pateikti iškart po įvykio, t. y. tą pačią dieną. Tokių atvejų buvo 17. Kitą dieną po įvykio arba praėjus ne daugiau kaip savaitei, į teisėsaugos institucijas kreiptasi 19 kartų.

13 pav. Laikotarpis, praėjęs nuo nusikalstamos veikos iki pareiškimo pateikimo

Ilgiausias laikotarpis, po kurio pateiktas pranešimas – 4,5 metų. Vidutiniškai į teisėsaugos institucijas kreiptasi praėjus maždaug 4 mėnesiams ir 10 dienų nuo įvykio. Skaičiavimai atlikti pagal kiekvieno nukentėjusį vaiką, o ne pagal bylų skaičių, kadangi esant daugiau nei vienam nukentėjusiajam vaikui toje pačioje byloje, apie jį atvejus pranešta po skirtingos trukmės laikotarpio. Būtina paminėti, kad tais atvejais, kai nusikalstama veika prieš tą patį vaiką buvo padaryta daugiau nei vieną kartą, trukmė iki pranešimo skaičiuota nuo paskutinio įvykio. Taip pat reikėtų paminėti, kad kai kuriais atvejais nebuvo galima nustatyti tikslių įvykių datų, todėl bylose buvo nurodyta apytikslė nusikalstamos veikos padarymo data.

Bylų tyrimo trukmė. Atliktame tyrime siekta nustatyti, kokia buvo bylų, kuriose dalyvavo nepilnamečiai, tyrimo trukmė, t. y., kiek laiko praėjo nuo pareiškimo apie nusikalstamos veikos padarymą pateikimo teisėsaugos institucijoms iki galutinio procesinio sprendimo įsiteisėjimo. Tyrimo rezultatai atskleidė (7 lentelė), kad vidutinė bylos tyrimo trukmė yra šiek tiek daugiau nei

13 mėnesių. Trumpiausias laikotarpis nuo pranešimo apie įvykį iki nuosprendžio įsiteisėjimo analizuotais atvejais buvo 1,5 mėnesio, ilgiausias – 36,5 mėnesio.

5 lentelė. Ilgiausia, trumpiausia ir vidutinė baudžiamosios bylos tyrimo trukmė mėnesiais

	Bylos tyrimo trukmė mėnesiais
Ilgiausia bylos tyrimo trukmė	36,5
Trumpiausia bylos tyrimo trukmė	1,5
Vidutinė bylos tyrimo trukmė	13,19

Priimtas sprendimas baudžiamojoje byloje. Iš 6 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad dėl nusikalstamos veikos padarymo prieš nepilnametį ar mažametį asmenį 67 atvejais iš 69 buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Vienu atveju priimtas išteisinamasis nuosprendis. Verta paminėti, kad toje pačioje byloje nukentėję buvo 3 vaikai. Dėl 2 iš jų priimtas apkaltinamasis nuosprendis, o dėl vieno vaiko priimtas išteisinamasis nuosprendis. Viena byla, kaip buvo minėta, tyrimo metu dar nebuvo baigta. Nei vienu atveju nebuvo priimtas Teismo arba prokuroro procesinis sprendimas dėl bylos nutraukimo.

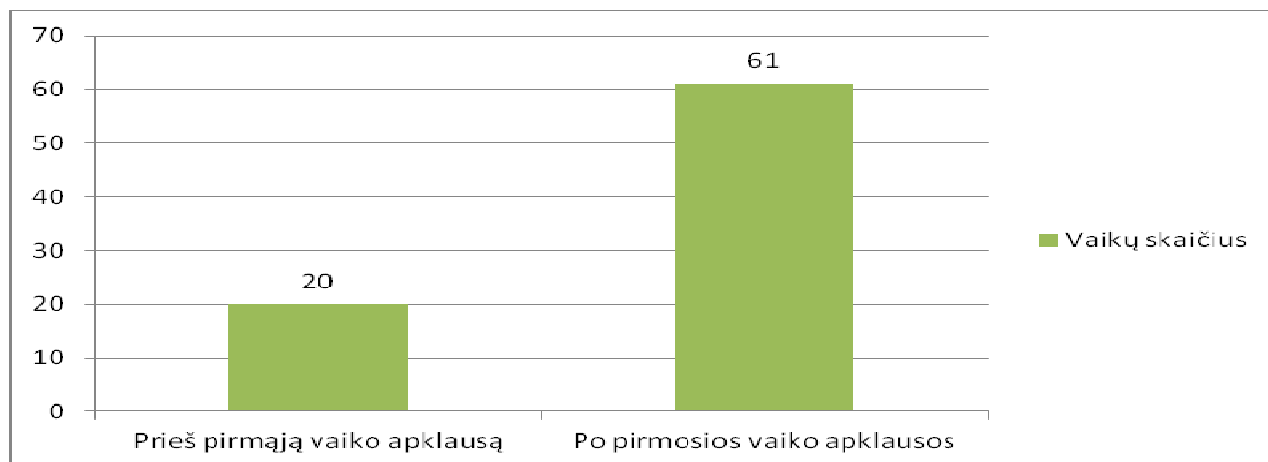
6 lentelė. Priimtas sprendimas baudžiamojoje byloje

Sprendimo priėmimo byloje būdas	Vaikų, prieš kuriuos įvykdyta nusikalstama veika, skaičius
Priimtas apkaltinamasis nuosprendis	67
Priimtas išteisinamasis nuosprendis	1
Nuosprendis dar nepriimtas – byla nagrinėjama	1
Bendras nukentėjusiųjų vaikų skaičius:	69

Duomenys apie kaltinamąjį ir jo atstovus

Įtarimų pareiškimas byloje. 20 atvejų kaltinamajam įtarimai byloje buvo pareikšti dar prieš pirmąją vaiko apklausą, tačiau dauguma atvejų, 61, įtarimai pareikšti po pirmosios vaiko

apklausos. Vienu atveju vaikas visai nebuvo apklaustas atsižvelgus į specialistų rekomendacijas neapklausti vaiko dėl jo sutrikimo.

14 pav. Įtarimų byloje pareiškimo laikas - prieš arba po pirmosios vaiko apklausos

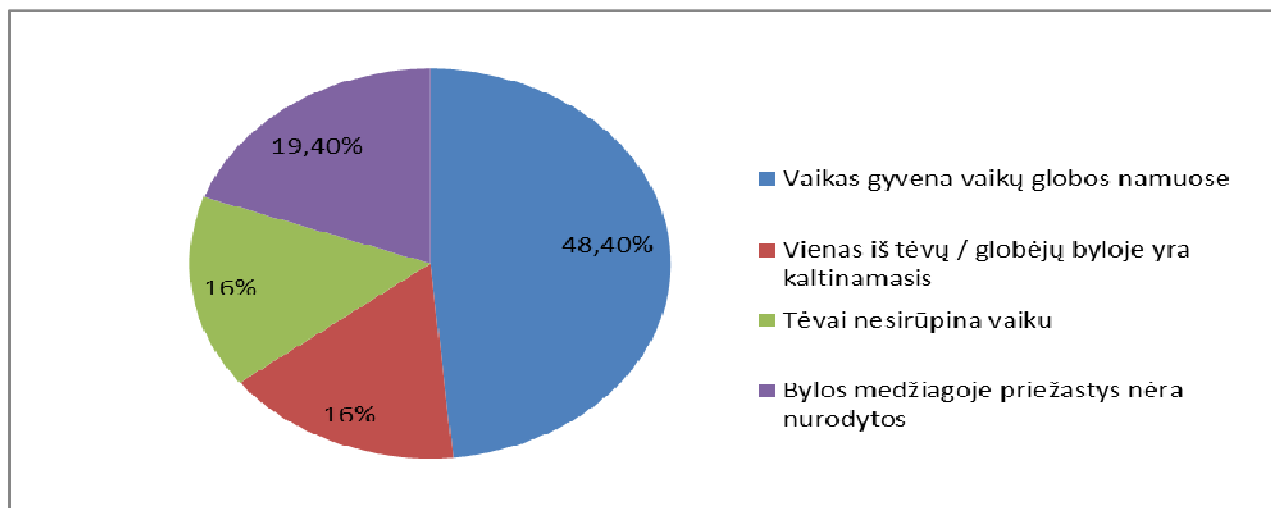
Duomenys apie vaiko atstovus

Vaiko atstovas byloje. 7 lentelėje pateikti duomenys apie vaiko atstovus baudžiamojo tyrimo metu. Daugumai vaikų byloje atstovavo bent vienas iš tėvų (dažniausiai – mama (41 atvejis), rečiau – tėtis (6 atvejai) arba abu tėvai (2 atvejai). Dažnai baudžiamojo tyrimo metu vaikui buvo paskirtas kitas įstatyminis atstovas. Dažniausiai tai būdavo socialinis pedagogas (9 atvejai), VTAS specialistas (8 atvejai), socialinis darbuotojas (4 atvejai) ir kiti.

7 lentelė. Vaiko atstovai baudžiamosios bylos tyrimo metu

Vaiko atstovai bylos tyrimo metu	Vaikų skaičius	Atstovų dalis procentais (%)
Bent vienas iš tėvų	49	60
Globėjai	2	2
Vaikui paskirtas kitas įstatyminis atstovas	26	32
Dalį proceso vaikui atstovavo motina, dalį – giminaitė	1	1
Bylos medžiagoje apie tai, kas buvo vaiko atstovas, duomenų nėra	4	5

Tyrimo metu taip pat buvo analizuojamos kito įstatyminio atstovo, ne tėvų ar globėjų, paskyrimo priežastys (15 pav.). Dažniausiai kitas įstatyminis atstovas vaikui buvo paskirtas dėl to, kad vaikas gyvena vaikų globos namuose, kitais atvejais dėl to, kad vienas iš tėvų ar globėjų byloje yra kaltinamasis arba tėvai nesirūpina vaiku.

15 pav. Priežastys, dėl kurių vaikams buvo priskirtas kitas įstatyminis atstovas, ne tėvai ar globėjai

Be to, 12 vaikų interesams taip pat atstovavo įgaliotas atstovas, visais šiais atvejais – advokatas.

Vaiko atstovo aktyvumas. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, ar vaiko atstovai bylos tyrimo metu dalyvavo aktyviai, t. y., ar pateikė įrodymų, dalyvavo renkant įrodymus, teikė prašymus, naudojo apskundimo procedūrą (teikė skundus, apeliaciją). Remiantis bylų medžiaga, vaiko atstovai aktyviai dalyvavo ir naudojo savo, kaip vaiko atstovo teisėmis, bylos tyrime tik 6 atvejais: 3 iš šių atvejų vaikui atstovavo motina ir advokatas, 2 atvejais – motina, 1 atveju – tėvas.

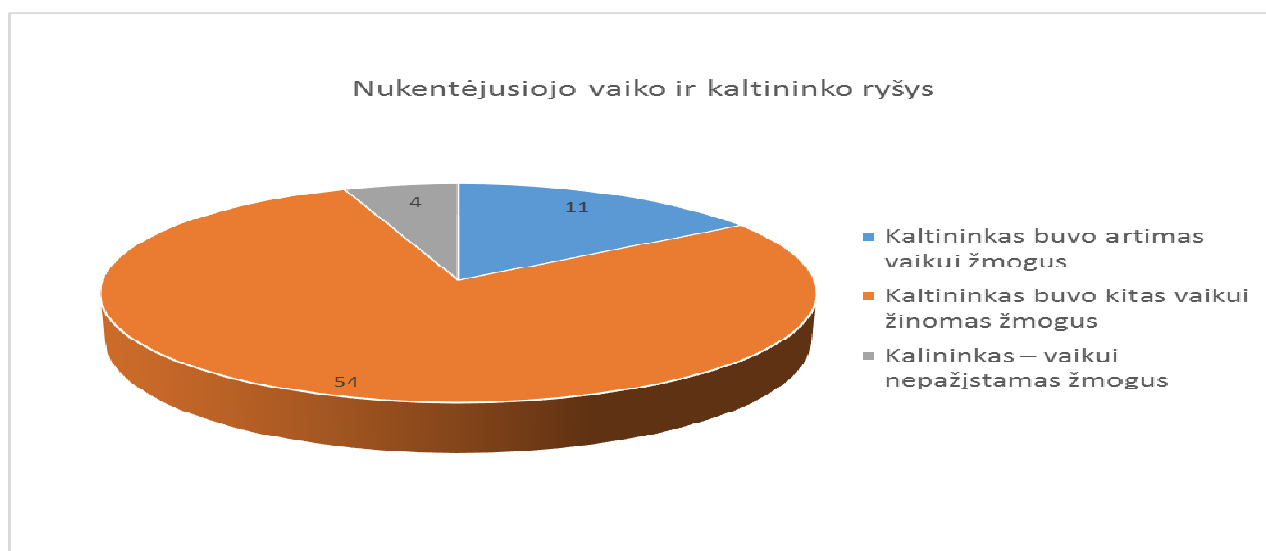
Pagalbos teikimas vaikui baudžiamojo tyrimo metu. Nustatyta, kad 76 procentams analizuotose bylose dalyvavusių vaikų tyrimo metu nebuvo teikiama psichologinė, psichiatrinė ir / ar pedagoginė pagalba. 24 procentai nukentėjusių ir liudytojų gavo pagalbą, dažniausiai - psichologinę, rečiau – kelių skirtingų sričių specialistų pagalbą, arba tik psichiatrinę ar pedagoginę pagalbą.

Specialistų rekomendacijos dėl vaikų dalyvavimo teisinėse procedūrose. Dėl 42 proc. bylose dalyvavusių nukentėjusiųjų specialistas (-ai) pateikė tyrimą atliekančioms institucijoms rekomendacijas dėl vaiko dalyvavimo teisiniame procese. Dėl 2 iš jų dalyvavimo teisinėse

procedūrose rekomendacijas pateikė pagalbą teikiantis psichologas / psichiatras, dėl 27 vaikų – vaiko būsenos įvertinimą atlikęs psichologas / psichiatras. Nei vienu atveju nebuvo pateikta rekomendacijų dėl vaikų liudytojų dalyvavimo teisinėse procedūrose.

Vaikas ir kaltininkas

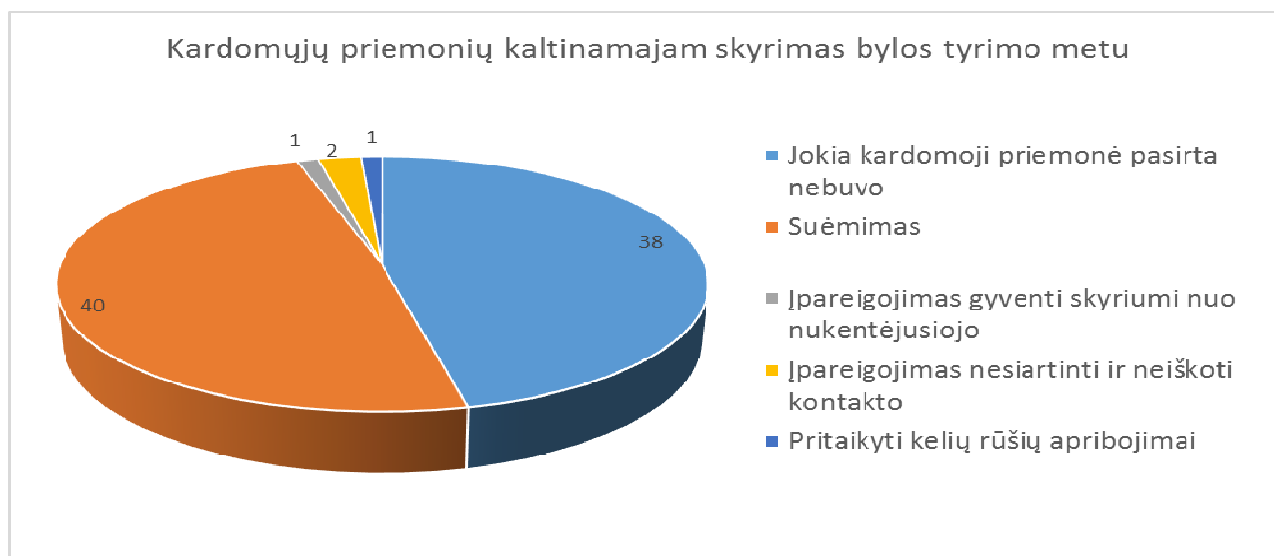
Vaiko ir kaltinamojo ryšys. Tyrimo metu buvo analizuojama, kaip dažnai nukentėję vaikai pažinojo kaltinamąjį iki nusikalstamos veikos padarymo. Tai atvejais, kai vaikas pažinojo kaltinamąjį, siekta sužinoti, koks ryšys juos sieja. Dauguma atvejų, 65, vaikai pažinojo asmenį, nuo kurio nukentėjo. 11 atvejų kaltininkas buvo vaiko artimasis, 54 atvejais – kitas vaikui žinomas žmogus (16 pav.). Tik 4 vaikai nukentėjo nuo nepažįstamo asmens.

16 pav. Nukentėjusiojo vaiko ryšys su kaltinamuoju

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama nustatyti, ar vaikas ir kaltinamasis gyveno kartu baudžiamojo tyrimo metu. Dauguma atvejų (91 proc.), nukentėjęs vaikas arba liudytojas ir kaltininkas bylos tyrimo metu negyveno kartu. 6 atvejais vaikas ir kaltininkas bylos tyrimo metu gyveno kartu. Paaiškėjo, kad daugiau atvejų bylos tyrimo metu su įtariamuoju gyveno nukentėjusieji vaikai – 5, o 1 atveju – liudytojas. 1 atveju apie tai, ar vaikas ir kaltinamasis gyveno kartu bylos tyrimo metu, bylos medžiagoje nėra pateikta informacijos.

Tyrimo metu buvo renkama informacija apie tai, ar bylos tyrimo metu buvo paskirtos kardomosios priemonės, ribojančios kaltinamojo bendravimą su vaiku. Jei kardomosios priemonės buvo paskirtos, siekta sužinoti, kokios jos buvo (17 pav.).

17 pav. Kardomųjų priemonių, ribojančių kaltinamojo bendravimą su vaiku, skyrimas

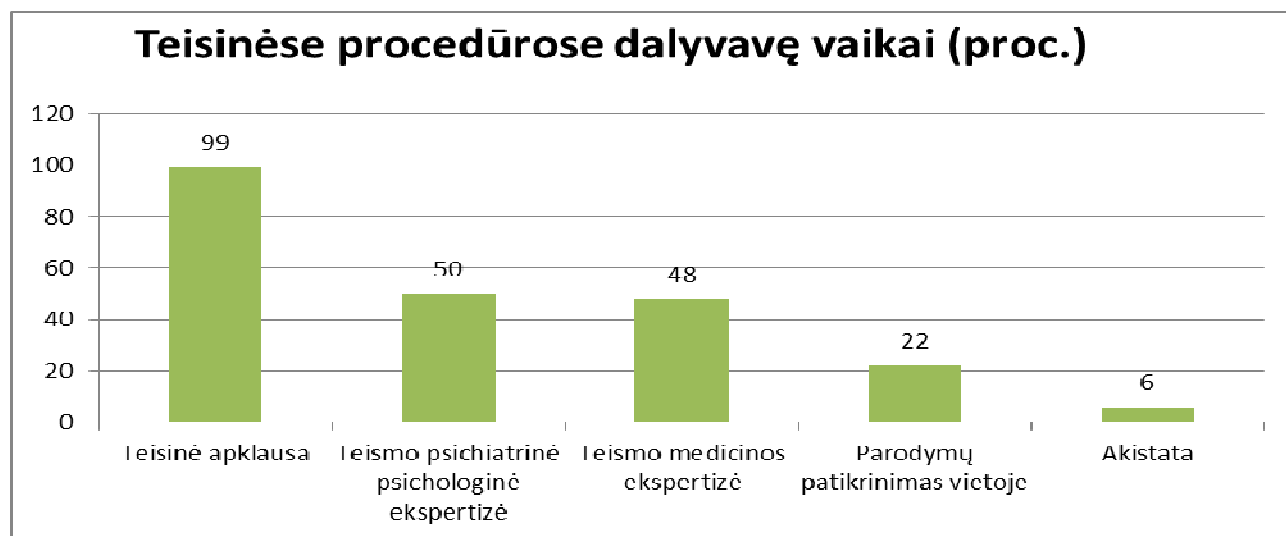
Analizuotose bylose 38 atvejais nebuvo paskirta jokia kardomoji priemonė, tuo tarpu 44 atvejais buvo paskirta kardomoji priemonė, ribojanti įtariamojo bendravimą su vaiku. Dažniausiai paskirta kardomoji priemonė – suėmimas (40 atvejų), retai buvo paskiriamas įpareigojimas gyventi skyriumi nuo nukentėjusiojo (1 atvejis), įpareigojimas nesiartinti ir neieškoti kontakto (2 atvejai) arba taikomi kelių rūšių apribojimai (1 atvejis).

Įrodymų rinkimas

Tyrimo metu buvo analizuojama, kaip dažnai ir kokiose teisinėse procedūrose teko dalyvauti vaikams, nukentėjusiems nuo seksualinės prievartos ir vaikams liudytojams.

- Kaip matyti iš 18 pav. pateiktų duomenų, beveik visi vaikai dalyvavo teisinėse apklausose. Tik vienas vaikas buvo išvis neapklaustas atsižvelgus į specialistų rekomendacijas dėl vaiko būsenos ir jo sutrikimo. Taip pat svarbu paminėti, kad neretai teisinėse apklausose vaikams tenka dalyvauti daugiau nei vieną kartą.
- Pusė tyrime dalyvavusių vaikų dalyvavo teismo psichiatrinėje psichologinėje ekspertizėje, kurios metu paprastai vaikams reikia vėl papasakoti apie tai, kas yra atsitikę. Dauguma šioje procedūroje dalyvavusių vaikų buvo nukentėjusieji (38 vaikai). Svarbu pažymėti, kad 1 vienas vaikas net 3 kartus dalyvavo tokioje ekspertizėje, kiti vaikai – po 1 kartą. Taip pat 2 liudytojai dalyvavo teismo psichiatrinėje psichologinėje ekspertizėje.

- Beveik pusė vaikų dalyvavo teismo medicinos ekspertizėje, kurios metu jie buvo apžiūrėti medicinos eksperto. Šios procedūros metu paprastai ekspertas klausinėja vaiką apie patirtą prievartą. Visi šioje procedūroje dalyvavę vaikai buvo nukentėjusieji.
- Taip pat mažiausiai penktadalis vaikų dalyvavo parodymų patikrinime vietoje (22 procentų vaikų). Šios procedūros metu vaikas turi vykti į nusikaltimo vietą ir patikslinti informaciją, kurią jis pateikė apklausos metu. Visi dalyvavę vaikai buvo nukentėjusieji.
- 6 procentai visų vaikų (5 nukentėjusieji) dalyvavo akistatoje su kaltinamuoju.

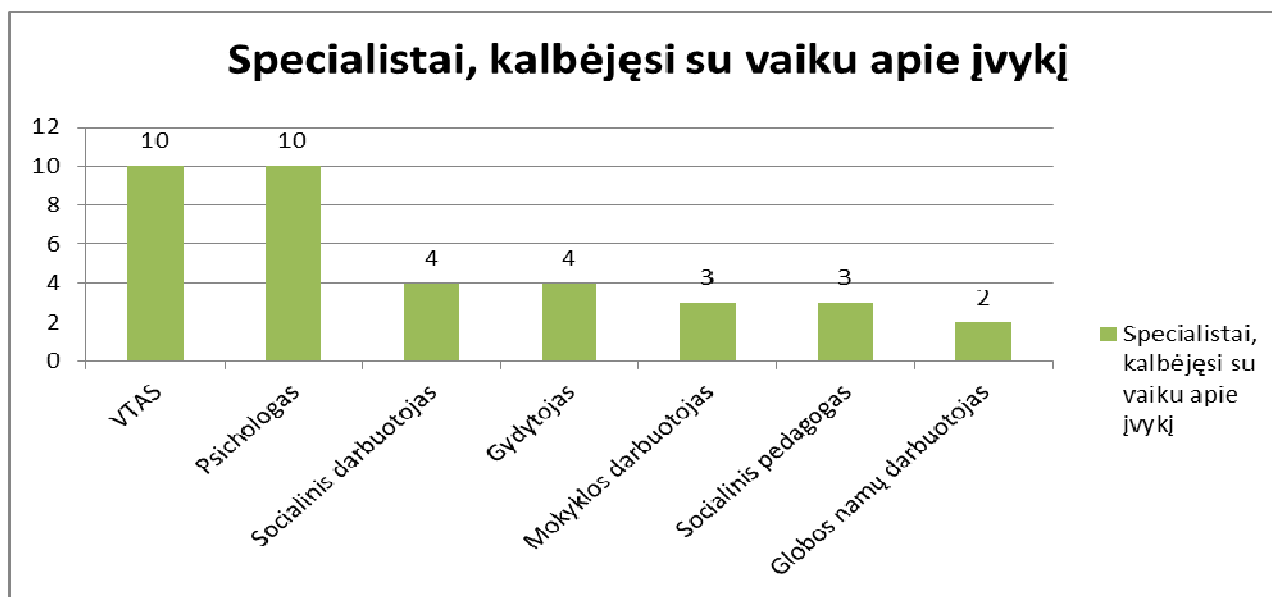
18 pav. Įvairiose teisinėse procedūrose baudžiamojo tyrimo metu dalyvavę vaikai (procentais)

Kaip matyti, vaikams tenka dalyvauti ne vienoje teisinėje procedūroje, kurių metu paprastai tenka įvairių sričių specialistams papasakoti apie patirtą prievartą. Išsamiau apie teises vaikų apklausas – 3.7. skyriuje.

Bendra informacija apie vaikų apklausas

Toliau tekste pateikiami išsamūs duomenys apie tai, kaip buvo vykdomos teisinės vaikų apklausos analizuotose baudžiamosiose bylose.

Pasikalbėjimas apie įvykį ne apklausos metu. Tyrimo metu buvo renkama informacija apie tai, ar vaikai kalbėjosi apie įvykį su kokiais nors specialistais ne apklausos metu ir, jei taip, su kokiais ir kiek kartų. Duomenys apie tai, su kuo ir kiek kartų kalbėjosi vaikai, pateikti 19 pav.

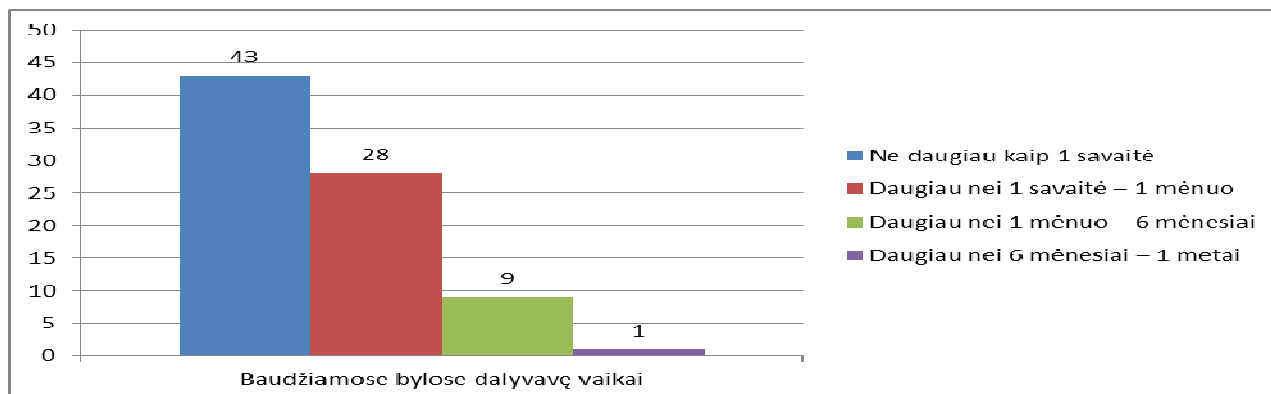

19 pav. Įvairių sričių specialistų pokalbių su vaiku apie įvykį skaičius (ne apklausų metu)

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mažiausiai 31 vaikas (tai atitinka 38 proc. visų bylų tyrime dalyvavusių vaikų) su koku nors specialistu kalbėjosi apie įvykį ne apklausos metu ir tai yra užfiksuota baudžiamosios bylos medžiagoje (iš viso įvykio mažiausiai 36 pokalbiai). Beveik visais atvejais apie įvykį ne apklausos metu su įvairiais specialistais kalbėjosi nukentėjusieji (~43 proc. visų nukentėjusiųjų vaikų), ir tik vienu atveju – vaikas liudytojas. Iš 19 pav. pateiktų duomenų matyti, kokių sričių specialistai dažniausiai pasikalbėjo su vaikais apie įvykį. Nustatyta, kad **vidutiniškai kiekvienas vaikas su koku nors specialistu ne apklausos metu pasikalbėjo mažiausiai 0,4 karto**. Tiksliai suskaičiuoti, kiek kartų vaikai kalbėjosi su kokiais nors specialistais, nebuvo galimybių, nes apie tai nėra pakankamai duomenų. Pavyzdžiui, yra žinoma, kad vaikas su kuo nors kalbėjosi, tačiau nėra žinoma kiek kartų. Tokiais atvejais laikyta, kad su nurodytu specialistu kalbėtasi bent vieną kartą, bet reikia pažymėti, kad gali būti kalbėtasi ir daugiau kartų, kurių tikslus skaičius nėra žinomas. Reikia pažymėti, kad pokalbių su kitais specialistais skaičiai tik apytiksliai dar ir todėl, kad skaičiuoti tik tie duomenys, kurie užfiksuoti bylų medžiagoje. Gali būti, kad nemaža dalis vaikų apie įvykius pasikalbėjo ir su daugiau žmonių, tačiau duomenų apie tai bylos medžiagoje užfiksuota nebuvo.

Taip pat svarbu paminėti, kad tyrimo metu nebuvo analizuojama, kar tėvai kalbėjosi su vaiku apie įvykį. Tai irgi svarbu, nes neretai tėvai klausinėja ir kalbasi su vaiku apie tai, kas yra atsitikę.

Laikotarpis, praėjęs nuo pranešimo apie nusikalstamos veikos padarymą iki pirmosios vaiko apklausos. Tyrimo metu surinkta informacija, kiek laiko praėjo nuo pranešimo apie nusikalstamos veikos padarymą iki pirmosios vaiko apklausos (20 pav.).

20 pav. Laikotarpis, praėjęs nuo pranešimo apie nusikalstamos veikos padarymą iki pirmosios vaiko apklausos

Kaip matyti iš 20 paveiksle pateiktų duomenų, dauguma atvejų nuo pranešimo apie įvykį iki pirmos vaiko apklausos buvo praėjusi ne daugiau kaip 1 savaitė laiko. Nemaža dalis apklausų įvyko praėjus daugiau nei savaitei, bet ne daugiau nei 1 mėnesiui nuo pranešimo apie nusikalstamą veiką teisėsaugos institucijoms. Taigi, dauguma pirmųjų vaikų apklausų organizuojamos praėjus labai trumpam laikui nuo pranešimo apie nusikalstamą veiką.

Vaikų apklausų skaičius baudžiamojo tyrimo metu

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kiek kartų baudžiamojo tyrimo metu vaikai dalyvavo teisinėse apklausose. Duomenys pateikti 7 lentelėje.

7 lentelė. Teisinių vaikų apklausų skaičius baudžiamojo proceso metu

Apklausų skaičius	Apklausoje dalyvavusių vaikų skaičius								
	Išteisinio tyrimo metu			Teismo proceso metu			Viso bylos tyrimo metu		
	Nukentėjusieji	Liudytojai	Visi	Nukentėjusieji	Liudytojai	Visi	Nukentėjusieji	Liudytojai	Visi
0	1	0	1	48	12	60	1	0	1
1	32	9	41	17	1	18	28	8	36
2	26	4	30	4	0	4	20	4	24
3	8	0	8				12	1	13
4	1	0	1				4	0	4
5	1	0	1				3	0	3
6							1	0	1
Iš viso	117	17	134	25	1	26	141	19	160

Nustatyta, kad iš viso 82 tyrime dalyvavę vaikai buvo apklausti 160 kartų. Dauguma apklausų (134) atliktos ikiteisminio tyrimo metu, o teismo proceso metu atliktos apklausos sudaro maždaug penktadalį visų bylos tyrimo metu atliktų apklausų. Vieno vaiko apklausų skaičius svyruoja nuo 0 iki 5 ikiteisminio tyrimo metu, nuo 0 iki 2 – teismo proceso, nuo 0 iki 6 apklausų viso bylos tyrimo metu. Vidutiniškai vienas vaikas apklaustas beveik 2 kartus (1,95). Iš visų analizuotų bylų vienas vaikas, kuris byloje buvo laikomas nukentėjusiuoju, apklausiamas nebuvo atsižvelgus į specialistų rekomendacijas vaikui nedalyvauti teisiniame procese. Daugiausiai kartų, 6, buvo apklausiamas vienas vaikas. Jis baudžiamojoje byloje buvo nukentėjęs. Kaip matome iš 7 lentelėje pateiktų duomenų, nukentėjęs apklaunami daugiau kartų nei liudytojai. Liudytojai dalyvauja vienoje – dvejose apklausose, o kai kurie nukentėjęs dalyvauja trijose ir daugiau apklausų.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, koks buvo **pakartotinės apklausos pagrindas**, jei vaiko apklausa ikiteisminio tyrimo arba teismo proceso metu atlikta daugiau nei 1 kartą. Po du kartus abiem baudžiamojo proceso etapais pakartoti apklausą buvo nuspręsta paaiškėjus naujoms esminėms aplinkybėms. Visais kitais atvejais pakartotinės apklausos priežastys bylos medžiagoje nenurodytos.

Tyrimo metu siekta nustatyti, kokiame baudžiamojo tyrimo etape dažniausiai vykdomos vaikų apklausos. Iš 8 lentelėje pateiktų duomenų matome, kad daugiausia vaikų apklausose dalyvavo tik ikiteisminio tyrimo metu – 59 vaikai. Taip pat matome, kad beveik visi bylos tyrimo dalyvavusieji liudytojai, išskyrus vieną, buvo apklausiami šiame bylos tyrimo etape. Tik teismo proceso metu liudytojai apklausiami visai nebuvo, o abejuose baudžiamojo proceso etapuose apklaustas 1 liudytojas. Galima teigti, kad beveik visi liudytojai apklausiami ikiteisminio tyrimo metu. To negalime pasakyti apie vaikus, kurie baudžiamajame procese dalyvauja kaip nukentėjęs – jiems tenka sudalyvauti ir didesniame skaičiuje apklausų (kaip matėme iš anksčiau pateiktų duomenų), ir apklausose, kurios vykdomos skirtingais bylos tyrimo etapais. Gana didelė dalis nukentėjusiųjų, 20 vaikų, buvo apklausiami tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo proceso metu.

8 lentelė. Vaikų, dalyvavusių apklausoje, skaičius ikiteisminio tyrimo ir teismo proceso metu

Bylos tyrimo etapas, kuriame buvo vykdoma vaiko apklausa	Vaikų skaičius		
	Nukentėjusieji	Liudytojai	Iš viso:
Tik ikiteisminis tyrimas	47	12	59
Tik teisminis procesas	1	0	1
Abu baudžiamojo proceso etapai	20	1	21
Nedalyvavo nei vienoje apklausoje	1	0	1

Vaiko dalyvavimas teismo posėdžiuose. Taip pat tyrimu siekta išsiaiškinti, kiek kartų vaikas dalyvavo teismo posėdžiuose (9 lentelė). Matyti, kad didžioji dauguma nukentėjusių ir liudytojų nedalyvavo teismo posėdžiuose, tačiau beveik trečdalis vaikų turėjo dalyvauti teismo posėdžiuose.

9 lentelė. Teismo posėdžiuose dalyvavusių vaikų skaičius

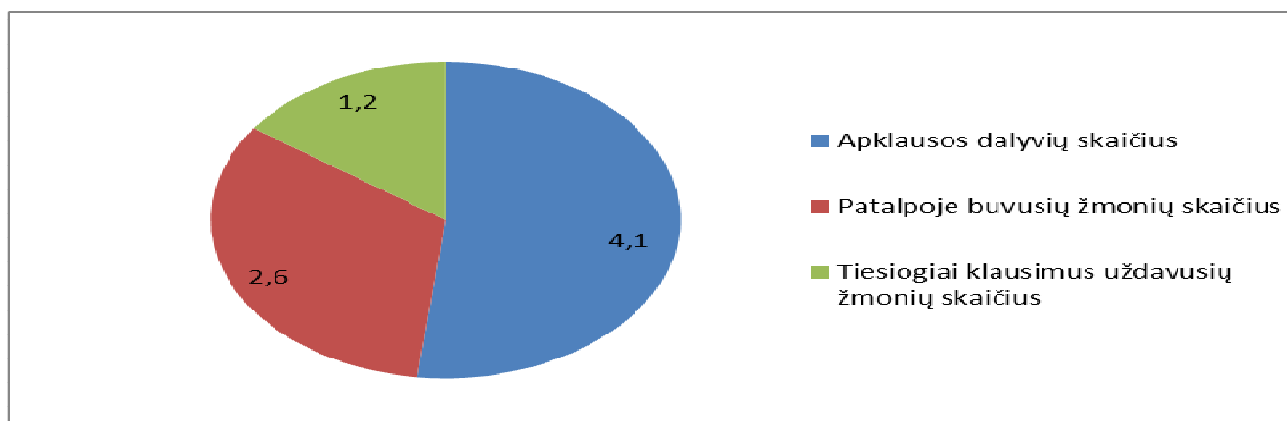
Teismo posėdžių, kuriuose dalyvavo vaikas, skaičius	Nukentėjusieji	Liudytojai	Iš viso:	Vaikų dalis procentais (%)
0	45	12	57	69,51
1	9	0	9	10,97
2	7	0	7	8,54
3	3	0	3	3,66
4	3	1	4	4,88
6	2	0	2	2,44

Vaikų apklausų dalyviai ir apklausėjai

Vaikų apklausų, vykstančių ikiteisminio tyrimo metu, dalyviai. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kokie žmonės dalyvauja teisinėse vaikų apklausoje ikiteisminio tyrimo metu, kas būna toje pačioje patalpoje, kur vyksta vaiko apklausa bei kas tiesiogiai užduoda vaikui klausimus. Duomenys pateikti 10 lentelėje ir 21 paveiksle.

10 lentelė. Ikitėisminio tyrimo metu atliktų apklausų dalyviai, asmenys buvę apklausos patalpoje, ir asmenys, tiesiogiai uždavę klausimus vaikui (proc.)

Ikitėisminio tyrimo apklausoje dalyvavusieji asmenys	Dalyvavo apklausoje (%)	Buvo patalpoje (%)	Tiesiogiai uždavę klausimus (%)
Teisėjas	49	25	21
Prokuroras	50	25	17
Sekretorius	49	23	0
Psichologas	31	31	23
VTAS specialistas	62	44	3
Vertėjas	8	1,5	0
Bent vienas iš tėvų	43	28	0
Įtariamojo gynėjas	24	9	4
Įtariamasis	16	4,5	1,5
Nukentėjusiojo atstovas	11	5	1
Socialinė pedagogė	11	10,5	0
Policijos tyrėjas	48	48	45,5
Socialinė darbuotoja	5	2	0
Globos namų pavaduotoja	1	1	0
Paramos ir ugdymo centro darbuotojas	1	1	0
Auklėtoja	3	2	0

21 pav. Vidutinis apklausoje dalyvių, apklausoje patalpoje buvusių ir klausimus vaikui uždavusių skaičius ikiteisminio tyrimo apklausų metu

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, vidutiniškai 4,1 asmenys dalyvauja teisinėse vaikų apklausoje ikiteisminio tyrimo metu. Dažniausiai tai yra VTAS specialistas, prokuroras, teisėjas, sekretorius, policijos tyrėjas, bent vienas iš tėvų, psichologas ir kt.

Tuo tarpu patalpoje, kurioje vyksta vaiko apklausa, vidutiniškai būna 2,6 asmenys. Dažniausiai: policijos tyrėjas, VTAS specialistas, psichologas, bent vienas iš tėvų, teisėjas, prokuroras ir sekretorius ir kt.

Tiesiogiai klausimus vaikui užduoda vidutiniškai 1,2 asmenys. Dažniausiai – policijos tyrėjas, psichologas, teisėjas ir prokuroras.

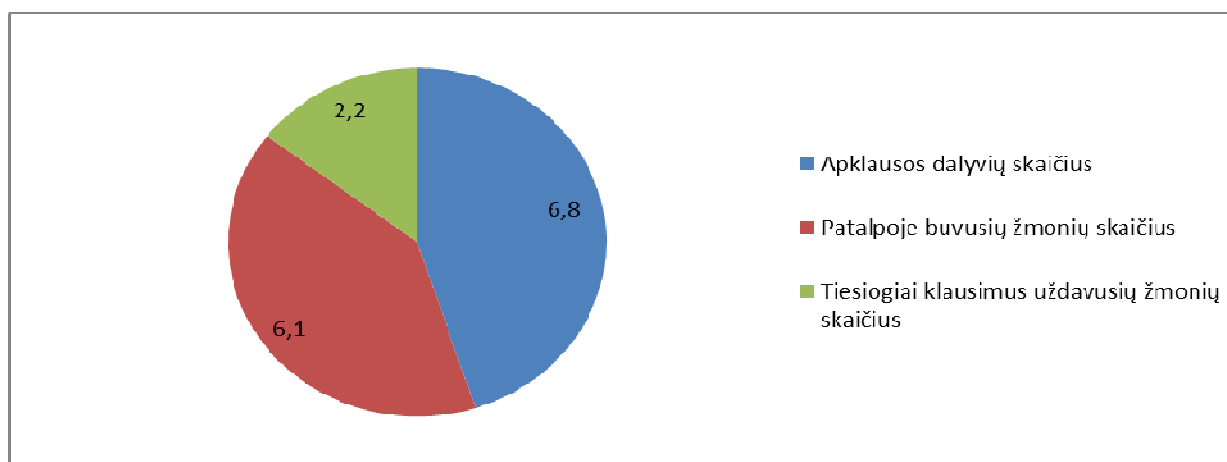
Psichologas dalyvavo 31 teisinėje vaiko apklausoje. Dažniausiai psichologas dalyvauja pirmose nukentėjusių vaikų apklausoje. Kartais – vaikų liudytojų apklausoje. Dauguma šių psichologų yra dirbantys nevyriausybiniame organizacijoje, kiti – dirbantys policijoje, psichikos sveikatos centre, vaikų globos namuose, mokykloje arba nenurodyta kur.

Prašymas apklausti vaiką nedalyvaujant kaltinamajam buvo pateiktas 9 procentuose ikiteisminio tyrimo metu atliktų vaikų apklausų, dažniausiai – vykdant nukentėjusiųjų apklausas.

Vaikų apklausų, atliktų teismo proceso metu, dalyviai. 24 atvejais vaiko apklausa vyko pirmosios instancijos teisme, 2 atvejais – apeliacinės instancijos teisme. Duomenys apie tai, kokie žmonės dalyvauja teisinėse vaikų apklausoje ikiteisminio tyrimo metu, kas būna toje pačioje patalpoje, kur vyksta vaiko apklausa bei kas tiesiogiai užduoda vaikui klausimus, pateikti Duomenys pateikti 11 lentelėje ir 22 paveiksle.

11 lentelė. Teismo proceso metu atliktų apklausų dalyviai, asmenys buvę apklausos patalpoje, ir asmenys, tiesiogiai uždavę klausimus vaikui (proc.)

Teismo proceso apklausoje dalyvavusieji asmenys	Dalyvavo apklausoje (%)	Buvo patalpoje (%)	Tiesiogiai uždavė klausimus (%)
Teisėjas	100	92	81
Prokuroras	100	92	58
Sekretorius	100	92	0
Psichologas	4	0	4
VTAS specialistas	65	65	0
Vertėjas	4	4	0
Bent vienas iš tėvų	54	54	0
Įtariamojo gynėjas	100	85	39
Įtariamasis	77	58	15
Nukentėjusiojo atstovas	50	42	12
Socialinė pedagogė	15	15	0
Ekspertas	11,5	11,5	7,7

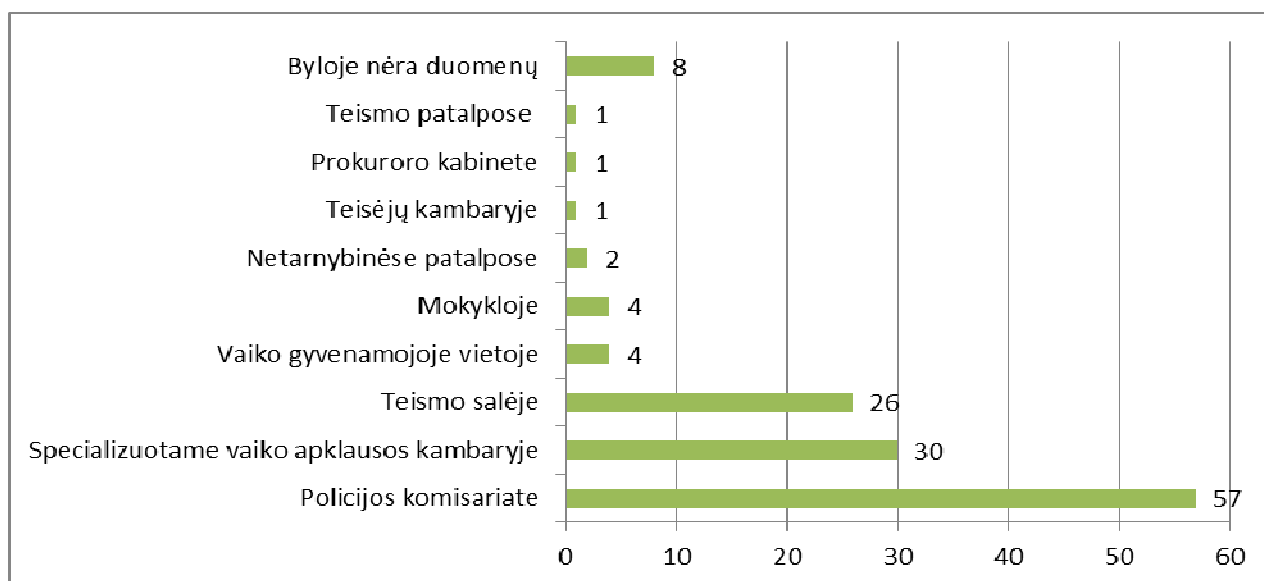
22 pav. Vidutinis apklausos dalyvių, apklausos patalpoje buvusių ir klausimus vaikui uždavusių skaičius teismo proceso apklausų metu

Iš pateiktų duomenų matyti, kad vidutiniškai teismo proceso metu vaiko apklausoje dalyvauja 6,8 asmenys. Dažniausiai – teisėjas, prokuroras, sekretorius, įtariamojo gynėjas, įtariamasis, VTAS specialistas ir kt.

6,1 asmenys dalyvauja toje pačioje patalpoje, kurioje vyksta teismo proceso apklausa. Tuo tarpu tiesiogiai klausimus užduoda 2,2 asmenys, dažniausiai – teisėjas, prokuroras, įtariamojo gynėjas. 2 atvejais buvo pateiktas prašymas apklausti vaiką nedalyvaujant kaltinamajam.

Apklausų atlikimo vieta

Ikiteisminio tyrimo apklausų atlikimo vieta. 23 pav. Pateikta informacija apie ikiteisminio tyrimo metu atliktų apklausų vietą.

23 pav. Apklausos vieta ikiteisminio tyrimo metu

Iš 134 apklausų, vykusių ikiteisminio tyrimo metu, didžioji dalis vyko policijos komisariatare (57 apklausos), 30 apklausų – specializuotame vaiko apklausos kambaryje, 26 – teismo posėdžių salėje, apie dalį apklausos vietų nebuvo pateikta duomenų, po kelias apklausas vyko kitose vietose. Apibendrinant, tik mažiau nei trečdalis apklausų vyko specialiai tam pritaikytose patalpose, atitinkančiose vaiko poreikius ir ekspertų rekomendacijas.

28 atvejais buvo pateiktas prašymas atlikti vaiko apklausą specializuotame vaiko apklausos kambaryje. 26 iš jų prašymą pateikė prokuroras, po vieną prašymą pateikė policijos tyrėjas ir VTAS atstovas.

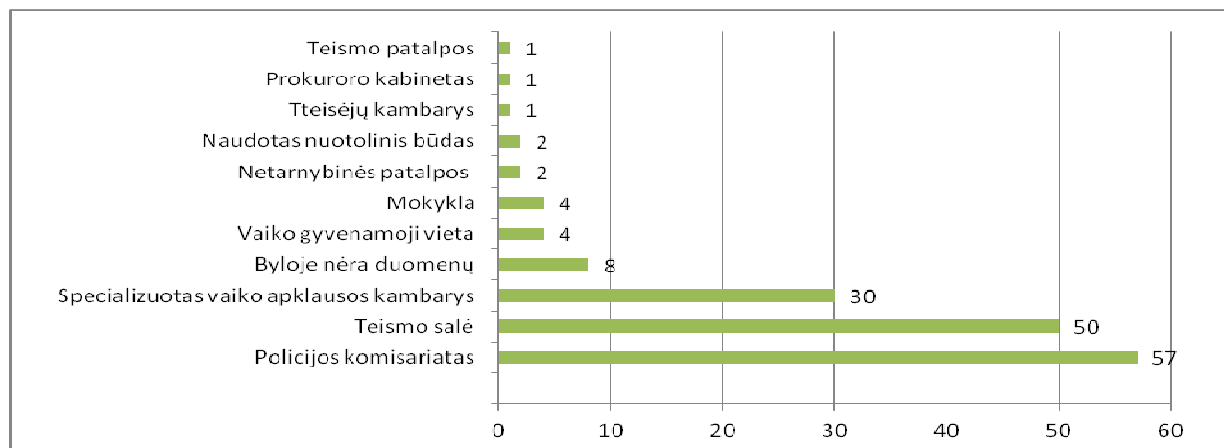
Dauguma specializuotų vaiko apklausos kambarių, kuriose buvo atliktos apklausos, buvo įrengti nevyriausybinėse organizacijose (17), kiti – teisme (10) ir policijos komisariatare (3).

Teismo proceso apklausų atlikimo vieta. Kaip jau buvo minėta, teismo proceso metu apklausose buvo apklausti 22 vaikai. Iš viso atliktos 26 jų apklausos. 24 apklausos atliktos teismo salėje. 2 atvejais apklausos atliktos nuotoliniu būdu (abiem šiais atvejais vaikai teismo proceso metu buvo apklausiami antrą kartą).

Niekas nepateikė prašymo apklausą vykdyti specializuotame apklausų kambaryje.

Taigi, didžioji dauguma teismo proceso metu vykstančių apklausų vyksta vaiko poreikių ir ekspertų rekomendacijų neatitinkančioje vietoje.

Apibendrinant, **viso baudžiamojo tyrimo metu** įvairiose vietose vykusių apklausų skaičius pateikiamas 24 paveiksle.

24 pav. Viso baudžiamojo proceso metu atliktų apklausų vietos ir ten atliktų apklausų skaičius

Apibendrinant, tik 19 procentų teisinių vaikų apklausų buvo atliktos specializuotame vaiko apklausos kambaryje, kuris, remiantis ekspertų rekomendacijomis, padeda sumažinti pakartotinio vaiko traumavimo riziką ir gauti išsamius, patikimus vaiko parodymus.

Apklausų trukmė. Tyrimo metu siekta nustatyti, kiek vidutiniškai trunka teisinės vaikų apklausos baudžiamojo tyrimo metu. Duomenys pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė. Apklausų trukmė

Apklausos trukmė	Vaikų skaičius ikiteisminio tyrimo metu	Vaikų skaičius teismo proceso metu
Iki 30 minučių	23	
Daugiau nei 30 min. – 1 val	40	1
Daugiau nei 1 val. – 1,5 val	27	
Daugiau nei 1,5 val. – 2 val.	18	
Daugiau nei 2 val. – 2,5 val.	4	1
Daugiau nei 2,5 val. – 3 val.	1	
Daugiau nei 3 valandas	1	
Nėra duomenų	3	24

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, dauguma ikiteisminio tyrimo apklausų truko 30 min-1 val. Nemaža dalis apklausų vyko 1 val-1,5 val bei iki 30 minučių. Tuo tarpu apie teismo proceso metu vykusių apklausų trukmę bylose dažniausiai nebuvo pateikta duomenų.

Taip pat nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo metu 12 apklausų metu buvo daromos pertraukos. Dažniausiai pertraukos buvo daromos prašant psichologui (6 atvejai), paprašius kitam proceso dalyviui (2 atvejai) arba pačiam vaikui (1 atvejis), kitais atvejais priežastys buvo nenurodytos. Teismo proceso apklausų metu pertraukos nebuvo daromos.

Vaiko parodymų protokolavimas baudžiamojo proceso apklausų metu

Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, kaip buvo užfiksuoti apklausos metu duoti vaiko parodymai. 13 lentelėje pateikiama informacija, ar vaiko apklausos metu buvo daromas vaizdo ir garso įrašas, ar tik garso įrašas, ar joks įrašas nebuvo daromas.

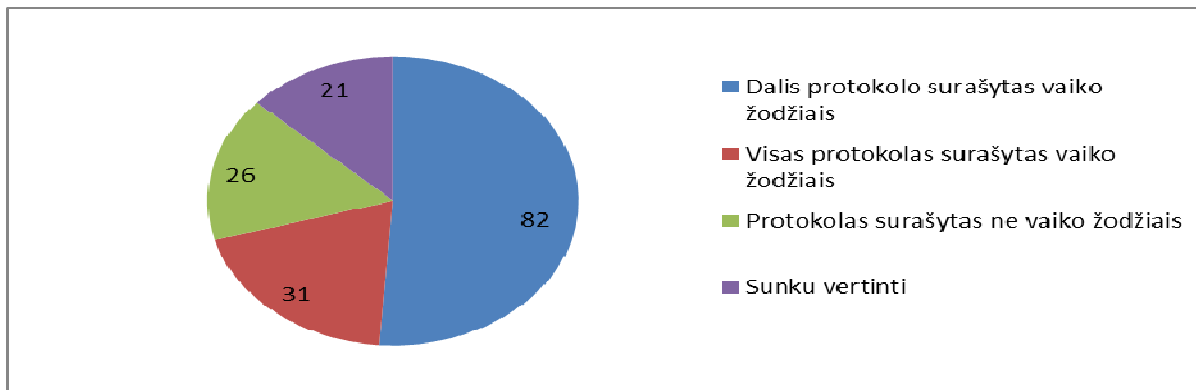
Kaip matome, iš 160 atliktų apklausų tik 48 atvejais buvo daromas vaizdo ir garso arba tik garso įrašas. Tuo tarpu 112 apklausų metu jokie įrašai nebuvo daromi. Iš 26 teismo proceso metu atliktų apklausų įrašas padarytas tik dviem atvejais (garso).

13 lentelė. Apklausų metu daryti įrašai

Įrašas	Vaizdo ir garso	Garso	Įrašas nebuvo daromas	Iš viso
Apklausos Nr.				
1 ikiteisminio tyrimo apklausa	32	1	47	80
2 ikiteisminio tyrimo apklausa	8	2	31	41
3 ikiteisminio tyrimo apklausa	2	1	7	10
4 ikiteisminio tyrimo apklausa	0	0	2	2
5 ikiteisminio tyrimo apklausa	0	0	1	1
1 teismo apklausa	0	2	20	22
2 teismo apklausa	0	0	4	4
Viso bylos tyrimo metu	42	6	112	160

Galima pastebėti, kad apie trečdalis visų įrašų padaryti tada, kai vaikai buvo apklausiami pirmą kartą, ir daugėjant apklausų skaičiui įrašų skaičius mažėja. Pirmos apklausos metu padaryti daugiau nei pusės visų apklausų įrašai. Apklausos įrašas yra labai svarbus siekiant sumažinti pakartotinės vaiko apklausos riziką. Įrašas suteikia galimybę su byla susisijusiems asmenims peržiūrėti, kaip vyko apklausa, ką tiksliai ir kaip vaikas pasakojo.

Visais atvejais apklausos protokolas yra labai svarbus dokumentas. Tačiau tais atvejais, kai vaiko apklausa nebuvo įrašyta, tai yra vienintelis dokumentas ir įrodymas, ką vaikas papasakojo. Tad labai svarbu, kaip jis yra surašytas. Tyrimo metu buvo siektas įvertinti, ar **apklausos protokolas** yra autentiškas, kitaip tariant, surašytas vaiko kalba ir formuluotėmis (24 pav.).

24 pav. Viso baudžiamojo tyrimo metu surašytų vaiko apklausos protokolų autentiškumas (skaičiai)

Kaip matyti iš 24 pav. pateiktų duomenų, tik 19 proc. vaikų apklausų protokolų buvo autentiški, kitaip tariant, surašyti vaiko kalba ir formuluotėmis. Kiti protokolai buvo įvertinti kaip visiškai arba iš dalies surašyti ne vaiko žodžiais, dar kitus buvo sunku įvertinti. Protokolo surašymas ne vaiko žodžiais arba iš dalies vaiko žodžiais sudaro sąlygas abejoti vaiko parodymų patikimumu ir padidina pakartotinės vaiko apklausos tikimybę.

Taip pat svarbu paminėti, kad 79 proc. ikiteisminių apklausų metu vaikas pasirašė apklausos protokolą.

Teisė atsisakyti duoti parodymus. Teisė atsisakyti duoti parodymus apie artimuosius, buvo išaiškinta 7 proc. vaikų, dalyvavusių ikiteisminio tyrimo apklausose. Teise atsisakyti duoti parodymus ir atsakymus į klausimus apie artimuosius pasinaudojo tik du vaikai, kurie teisinėse procedūrose dalyvavo kaip nukentėjusieji. Jiems nebuvo pasakyta, kad jie turi tokią teisę.

Teisminio proceso metu vaikui 1 kartą buvo išaiškinta teisė atsisakyti duoti parodymus ir atsakymus į tam tikrus klausimus. Jis šia teise apklausos metu pasinaudojo.

Išvados

1. **Daugeliu atvejų neužtikrinama, kad vaiko apklausa vyktų saugioje vietoje.** Tik 19 proc. vaikų apklausų buvo atliekamos vaiko poreikius ir ekspertų rekomendacijas atitinkančiuose specializuotose vaikų apklausos kambariuose. Kitos apklausos buvo atliekamos tam

nepritaikytose patalpose. Saugi, patogi apklausos vieta padeda saugiau, ramiau jaustis vaikui ir gauti patikimus parodymus, kurie yra labai reikalingi baudžiamajam tyrimui.

2. **Dažniausiai neužtikrinama, kad su vaiku tiesiogiai bendrautų tik apklausėjas.** Remiantis tyrimo duomenis, neužtikrinama, kad patalpoje, kurioje apklausiamas vaikas, būtų tik 1 žmogus, kuris tiesiogiai ir bendrautų su vaiku. Dažniausiai ikiteisminio tyrimo metu vidutiniškai patalpoje būna 2,6 žmonės, teismo proceso metu – 6,1 žmogus. Tiesiogiai su vaiku kalbasi ikiteisminio tyrimo metu 1,2 žmogus, teismo proceso metu – 2,2 žmonės. Didelis žmonių skaičius apklausos patalpoje kelia vaikui nerimą, nesaugumą ir apsunkina jo galimybes detaliai ir patikimai papsakoti apie patirtą prievartą.
3. **Daugeliu atvejų vaiko parodymai nėra tinkamai užfiksuoti.** Tik 30 procentų apklausų buvo daromas apklausos vaizdo ir garso arba tik garso įrašas. Apklausos įrašas yra labai svarbus siekiant užtikrinti, kad nebūtų abejojama vaiko parodymų patikimumu ir būtų sumažinta pakartotinės vaiko apklausos rizika. Be to, tik 19 procentų vaikų apklausų protokolų buvo autentiški, tai yra, surašyti vaiko kalba ir formuluotėmis. Suaugusiems būdingos kalbos naudojimas, vaiko žodžių pakeitimas arba tik pasakojimo esmės užrašymas apklausos protokole lemia abejojimą vaiko parodymų patikimumu ir padidina tikimybę, kad jis bus pakartotinai apklaustas.
4. **Neužtikrinama, kad vaikas teisinėse procedūrose dalyvautų minimaliai.** Nukentėjusysis vaikas dažnai turi dalyvauti ne tik keliose apklausose, bet ir psichiatrinėje psichologinėje ekspertizėje (kartais net po daugiau nei 1 kartą), medicininėje ekspertizėje, parodymų patikrinime vietoje ar net akistatoje su kaltinamuoju. Visų šių procedūrų metu vaikas neretai yra prašomas vėl viską papasakoti. Nustatyta, kad vaikas vidutiniškai 3,5 karto per visą baudžiamąjį tyrimą turi dalyvauti procedūrose ir papasakoti apie patirtą prievartą. Kuo daugiau vaikas turi dalyvauti teisinėse procedūrose, tuo didesnė rizika, kad vaikas bus pakartotinai traumuotas ir didesnė tikimybė, kad vaikas pakeis savo pirminius parodymus.
5. **Dažniausiai neužtikrinama, kad vaikas būtų apklaustas tik 1 kartą.** Siekti vaikus apklausti tik vieną kartą yra labai svarbu norint apsauti juos nuo pakartotinio traumavimo, kurį gali sukelti dalyvavimas teisinėse procedūrose bei sumažinti riziką, kad vaikas pakeis parodymus. Nustatyta, kad vaikai, kurie yra pakartotinai apklausiami, gali pakeisti savo parodymus dėl to, kad praėjus laikui informacija, saugoma atmintyje, šiek tiek pasikeičia, pasimiršta įvairios

detalės, prisimenamos kitos detalės; vaikas dėl pasikeitusių gyvenimo sąlygų ir aplinkos įtakos gali pakeisti savo pasakojimą; vaikas gali pakeisti savo pirminius parodymus dėl nesupratimo, kodėl reikia vėl dalyvauti apklausoje, jei jis vieną kartą jau papasakojo. Tai, kad vaikas skirtingų apklausų metu šiek tiek, o kartais ir visiškai skirtingai papasakoja apie patirtą prievartą, dažnai lemia specialistų abejojimą vaiko parodymų patikimumu. Atsižvelgiant į tai, labai svarbu užtikrinti, kad vaikas būtų apklausiamas tik 1 kartą. Tuo tarpu mūsų šalyje, kaip rodo tyrimo rezultatai, vaikai turi dalyvauti teisinėse apklausoje vidutiniškai beveik 2 kartus. Be to, jie turi dalyvauti kitose teisinėse procedūrose, kurių metu vėl yra klausinėjami apie patirtą prievartą. Nustatėme, kad baudžiamojo tyrimo metu vienas **vaikas mažiausiai 3,5 karto teisinių procedūrų metu turi papasakoti** įvairių sričių specialistams apie patirtą seksualinę prievartą.

Veiksniai susiję su mažesniu apklausų skaičiumi:

- **Įtarimo pareiškimas prieš vaiko apklausą.** Tyrimo rezultatai atskleidė, kad tais atvejais, kai įtarimai byloje buvo pareikšti prieš vaiko apklausą, vaikai sudalyvavo vidutiniškai 1,4 karto, tuo tarpu, tais atvejais, kai įtarimai įtariamajam buvo pareikšti po pirmosios vaiko apklausos, vaikams vidutiniškai teko sudalyvauti 2,16 apklausų. Taigi, įtarimo pareiškimas prieš vaiko apklausą sumažina pakartotinės vaiko apklausos tikimybę.
- **Ilgesnis laiko tarpas tarp pareiškimo apie nusikalstamą veiką iki vaiko apklausos.** Tais atvejais, kai pirmoji vaiko apklausa buvo atliekama labai greitai po paaiškėjusios prievartos (iki 1 savaitės), vidutinis vieno vaiko apklausų skaičius byloje buvo didžiausias – 2,4 apklausos. Tais atvejais, kai apklausa vykdavo vėliau, jai buvo labiau pasiruošiama, vieno vaiko apklausų skaičius sumažėjo iki 1,3. Tad labai svarbu, kad apklausa nevyktų skubotai, jai būtų tinkamai pasiruošiama, nes tai sumažina pakartotinės apklausos tikimybę.
- **Apklausos vaizdo ir / ar garso įrašo darymas.** Tais atvejais, kai buvo daromas vaiko apklausos vaizdo ir garso arba tik garso įrašas, vaikai apklausiami vidutiniškai mažiau kartų (1,8 karto) nei tais atvejais, kai apklausos įrašas nebuvo daromas (2,2 karto).
- **Vaiko apklausa specializuotame vaiko apklausos kambaryje.** Tais atvejais, kai bent viena vaiko apklausa vyko specializuotame vaiko apklausos kambaryje, vaikas vidutiniškai buvo apklausiamas 1,3 karto. Tais atvejais, kai vaiko apklausos buvo organizuojamos tam nepritaikytose patalpose, vaikas buvo apklausiamas 2,3 karto. Iš 30 specializuotuose vaiko apklausos kambariuose atliktų apklausų, net 24 apklausos buvo paskutinės, kuriose

vaikams teko dalyvauti bylos tyrimo metu. Tad vaiko apklausa specializuotame apklausų kambaryje ženkliai sumažina pakartotinės apklausos tikimybę.

6. **Mažas vaiko atstovų aktyvumas.** Tik retais atvejais vaiko atstovai aktyviai dalyvavo bylos tyrime: pateikė įrodymų, teikė prašymus, naudojami apskundimo procedūra. Tai gali būti nulemta to, kad atstovai nežino savo procesinių teisių. Pavyzdžiui, prašymą apklausti vaiką specializuotame apklausos kambaryje, turi teisę pateikti ir VTAS, ir vaiko atstovai (pvz. tėvai), tačiau jie tokį prašymą pateikė tik retais atvejais, dažniausiai prašymą apklausti vaiką specializuotame vaiko apklausos kambaryje teikė prokuroras. Tai gali reikšti, kad vaiko atstovams trūksta informacijos apie jų teises baudžiamojo tyrimo metu.

Rekomendacijos

1. **Apklausti vaiką tik 1 kartą.** Kaip rodo tyrimo rezultatai, tai įmanoma padaryti tais atvejais, kai specialistai pasiruošia vaiko apklausai, ją suplanuoja, kai įtarimai byloje pareiškiami prieš vaiko apklausą, kai vaikai apklausiami specializuotame vaiko apklausos kambaryje, kai daromas apklausos įrašas.
2. **Organizuoti ir vykdyti vaiko apklausą pirmiausia atsižvelgiant į vaiko interesus.** Apklausti vaikus specializuotuose apklausos kambariuose, užtikrinti, kad apklausos patalpoje būtų tik 1 žmogus, su kuriuo turi kalbėtis vaikas, o kiti proceso dalyviai turėtų galimybę stebėti apklausą per kompiuterio / televizoriaus ekraną arba vienpusio matymo stiklą; įrašyti vaiko apklausą; užtikrinti, kad vaiką apklaustų specialistas, turintis žinių ir įgūdžių atlikti vaikų apklausas.
3. **Užtikrinti minimalų vaiko dalyvavimą teisinėse procedūrose.** Svarbu iš anksto planuoti visas teisines procedūras, kuriose tenka dalyvauti vaikui ir siekti užtikrinti, kad jam tektų dalyvauti kuo mažesniame jų skaičiuje ir tik tose, kuriose jam tikrai būtina dalyvauti.
4. **Bendradarbiauti su kitais specialistais,** kurie dalyvauja pagalbos vaikui procese. Siekti kuo mažiau kartų vaiką klausinėti apie patirtą prievartą. Svarbu apklausti vaiką tik surinkus visą informaciją apie įvykį iš kitų šaltinių. Kitų teisinių procedūrų metu neklausinėti vaiko apie įvykį, jei tai nėra būtina, nes papildomas klausinėjimas kelia vaikui nerimą, įtampą ir gali sumažinti jo parodymų patikimumą.

5. **Suteikti informacijos šeimai ir vaikui** apie vykstančią ir laukiančias teises procedūras, jų procesines teises. Informacija apie teisinių procedūrų tikslą, eigą, planuojamas procedūras padeda vaikui ir šeimai jaustis ramiau ir vaikui detaliau ir patikimiau papasakoti apie patirtą prievartą apklausos metu.
6. **Akivaizdus įstatymiškai reglamentuotos teisinių vaikų apklausų procedūros poreikis.** Svarbu įstatymiškai reglamentuoti teisinių vaikų apklausų procedūrą. Įstatyme turėtų būti numatyta, kur gali vykti vaikų apklausos, kas gali vykdyti vaikų apklausas, kiek kartų vaikas gali būti apklausiamas, kaip turi vykti vaiko apklausos procedūra.

Paramos vaikams centras parengė techninius reikalavimus specializuotiems vaikų apklausos kambariams, kurie yra pristatomi kitame skyriuje.

4 skyrius. Techniniai reikalavimai specializuotiems vaikų apklausų kambariams

Parengė VšĮ Paramos vaikams centras

Vaikai yra ypatingi liudytojai dėl savo raidos, pažintinių gebėjimų ypatumų bei patirtų traumuojančių išgyvenimų. Atsižvelgiant į tai, tikslinga ir būtina vaikų apklausas vykdyti specializuotose patalpose – vaikų apklausos kambariuose. Vaikų apklausos kambarys – draugiškai ir patogiai įrengta patalpa, pritaikyta vaikų poreikiams ir atitinkanti teisinėms apklausoms keliamus reikalavimus. Vaikų apklausas turi vykdyti tik tam pasirengę ir kvalifikuoti specialistai. Tinkamai vykdomos vaikų apklausos yra efektyvesnės, padeda gauti patikimesnius parodymus, užtikrinti vaikų saugumą ir mažinti neigiamą teisinių procedūrų poveikį vaikui.

Vaikų apklausų kambarių veikla turi būti koordinuojama ir organizuojama pagal vieningą sistemą.

Toliau pateikiami reikalavimai Vaikų apklausų kambarių patalpoms ir įrangai, apklausų vykdymo procesui ir apklausas vykdančiam personalui.

Techniniai reikalavimai Vaikų apklausų kambarių patalpoms ir įrangai:

1. Vaikų apklausų kambario patalpos sudarytos iš dviejų dalių: **apklausos kambario** ir **stebėjimo kambario**. **Apklausos kambarys** – patalpa, kurioje apklausos metu būna vaikas ir vienas jį apklausiantis specialistas (teisėjas ar jam padedantis psichologas). Išimtiniais atvejais su vaiku gali būti du specialistai, pvz., kai reikalingas vertėjas. **Stebėjimo kambarys** – patalpa, iš kurios stebima apklausa, vykstanti apklausos kambaryje. Joje būna visi kiti proceso dalyviai: prokuroras, kaltinamojo gynėjas, tyrėjas, globėjas, vaikų teisių apsaugos specialistas, kaltinamasis, kt. Stebėjimo galimybė sudaroma vienu iš dviejų būdų pasirinktinai: įrengiant vienpusio matymo stiklą sienoje, skiriančioje abu kambarius, arba filmavimo ir vaizdo perdavimo sistemą tarp kambarių. Vaikas neturi girdėti ar matyti, kas vyksta stebėjimo kambaryje.
2. Patalpose turi būti galimybė padaryti apklausos **vaizdo ir garso įrašą** tam, kad jį būtų galima atkurti nagrinėjant bylą teisme, kitose procedūrose. Turi būti įrengtos ryšio palaikymo priemonės tarp apklausoje dalyvaujančių asmenų taip, kad dalyviai galėtų perduoti klausimus, kuriuos nori užduoti vaikui. Aparatūra turi būti sumontuota taip, kad būtų kuo mažiau pastebima ir kuo mažiau trikdytų vaiką. **Reikalinga tokia įranga:**
 - kamera (-os), registruojanti visą apklausos eigą (svarbu, kad būtų galimybė fiksuoti visos patalpos vaizdą bei vaiko elgesį ir reakcijas);
 - mikrofonas (-ai) garso įrašui;
 - vaizdo ir garso įrašymo įranga (svarbu, kad būtų galimybė registruoti apklausą į dvi laikmenas, pvz. kasetę ir DVD, DVD ir diktofoną ir pan.);
 - mikrofonas stebėjimo kambaryje klausimų perdavimui ir ausinės teisėjui / psichologui, apklausiančiam vaiką apklausos kambaryje.
3. **Laukiamasis** prie apklausos kambario įrengtas taip, kad vaikas turėtų kuo užsiimti ir galėtų ramiai laukti apklausos – jame turėtų būti žaislų, knygelėlių, žurnalų, pieštukų ir pan. Priemonės turi būti raminančios ir leidžiančios susikaupti. Vietoje, kurioje vaikas laukia apklausos, neturi būti mokomosios ir informacinės medžiagos apie prievartą ir seksualinį išnaudojimą. Turi būti užtikrinta, kad vaikas nesusidurtų su kaltinamuoju.

4. **Garso izoliacija** tarp patalpų turėtų būti labai gera.
5. **Apklauso kambarys** įrengtas taip, kad jame gerai jaustųsi įvairaus amžiaus vaikai: tinkamas baldų dydis (kambaryje gali būti dviejų dydžių baldai – mažesniems ir didesniems vaikams, arba vieno dydžio baldai, tinkami visiems vaikams), sienos išdažytos neryškiomis, pastelinėmis spalvomis, kambarys apstatytas minimaliai, neapkrautas nereikalingais ar dėmesį blaškančiais daiktais, gali būti patiesta kiliminė danga, pakabintos užuolaidos, teikiančios jaukumo. Rekomenduojama vaiko ir apklausėjo kėdes sustatyti kampu. Jei yra galimybė, leisti vaikui pasirinkti, kur sėdėti.
6. Apklauso kambarys turi būti aprūpintas **medžiaga ir priemonėmis, kurios gali būti reikalingos informacijos gavimui** (pvz. spalvoti pieštukai, popierius, žmogaus kūno piešiniai, žmonių figūros ir kt.). Šios priemonės turi būti padėtos vaikams nepasiekiamoje vietoje ir naudojamos pagal apklauso tikslus. Priemonės kambariui turi būti parinktos atsižvelgiant į naujausius mokslinius tyrimus, t.y. nerekomenduojama naudoti anatominių lėlių.
7. Turi būti **renjami ir kaupiami oficialūs dokumentai, susiję su apklausų vykdymu**. Jie turi būti tvarkingai registruojami ir saugiai laikomi, griežtai laikantis konfidencialumo. Privalomi dokumentai: apklausų registracijos žurnalas, apklausų įrašų perdavimo-priėmimo aktai, policijos / prokuratūros/teismo pateikti prašymai vykdyti apklausas.
8. Turi būti sukaupta informacinės medžiagos apie esamas **pagalbos nukentėjusiems vaikams ir jų šeimoms galimybes** šalyje, kuri įteikiama apklausoje dalyvavusiam vaikui ir jį lydintiems asmenims. Tai turi būti informacija apie prieinamą profesionalią psichologinę, psichoterapinę, socialinę, medicininę ir teisinę pagalbą.

Reikalavimai, keliami apklausų vykdytojams:

1. Darbui apklauso kambaryje reikalingi **mažiausiai du specialistai: psichologas**, turintis reikiamų žinių vaikų apklausų vykdymui, ir **techninis darbuotojas**, užtikrinantis kambario įrangos veikimą bei apklauso įrašo kokybę. Galimybė suburti dviejų psichologų komandą padidina apklausų organizavimo ir vaikų parodymų gavimo efektyvumą. Galimybė nuolat konsultuotis su informacinių technologijų specialistu, iškilus techniniams klausimams ar problemoms, užtikrintų sklandų apklauso kambario veikimą.
2. Specialistai, dirbantys specializuotame vaiko apklauso kambaryje, turi turėti teorinį bei

praktinį pasirengimą šiam darbui. **Psichologams** reikalingas psichologijos magistro laipsnis, studijų metu turėtų būti išklaustyti šie kursai: raidos ir vaikų psichologija, krizių ir traumų psichologija, teisės pagrindai. Psichologai turi turėti darbo su vaikais patirties, būti išklause mokymus apie vaikų apklausų specifiką, nuolat kelti savo kvalifikaciją mokymuose ir konsultacijose. Reikalingi šie profesiniai įgūdžiai: apklausų vykdymo, darbo su įvairaus amžiaus vaikais ir šeimomis, darbo komandoje, darbo su konfidencialia medžiaga.

3. **Techninis darbuotojas** turi turėti praktinių įgūdžių, reikalingų darbui su naujausia vaizdo ir garso įranga, pasižymėti bendradarbiavimo įgūdžiais bei žinoti bazinę informaciją apie vaikų apklausų organizavimą ir tvarką.

Reikalavimai vaikų apklausų, vykdomų apklausos kambariuose, procesui:

1. Specializuotuose apklausos kambariuose apklausos vykdomos **tik su teismo, prokuratūros ar policijos užsakymu**, kurį patvirtina oficialus kreipimosi / prašymo raštas.
2. Apklausą vykdančias specialistas turi būti **iš anksto susipažinęs su byla**, jos ypatumais, apklausos tikslais bei užduodamais klausimais. Apklausą vykdančią specialistą su byla ir apklausos klausimais turi supažindinti bylos užsakovas.
3. Apklauso vykdymas prasideda nuo **tarptinybinio pasitarimo**. Be **tarptinybinio bendradarbiavimo** efektyviai apklausos atlikti neįmanoma. Tokiame pasitarime turi dalyvauti visų sričių specialistai, kurių dalyvavimas numatytas ir apklausoje. Jei nėra galimybės pasitarimo organizuoti iš anksto, jis turi įvykti prieš apklausą. Pasitarimo laikas turi būti nustatytas taip, kad vaikui atvykus į apklausą būtų galima iškart su juo pradėti bendravimą.
4. Vaikas iš anksto turi būti supažindintas su tuo, kas yra apklausa, kokia jos tvarka ir vieta, kur ji vyks. Tai yra **vaiko parengimas apklausai**, kuris padeda jam mažiau nerimauti ir skatina duoti išsamesnius parodymus. Vaiko parengimas apklausai nereiškia, kad vaikas mokomas, ką turėtų sakyti. Rekomenduojama, kad parengimas apklausai vyktų iš anksto, ne prieš pat apklausą. Parengti vaiką apklausai gali vienas iš vaiko artimųjų ar specialistų. Jei vaiką apklausai rengia specialistas, kuris vykdys ir apklausą, rekomenduojama parengimą filmuoti.
5. Jei vaikas atvyksta prieš apklausą anksčiau, jis turi laukti apklausos pačiame apklausos kambaryje arba kitoje saugioje, tam tinkamoje aplinkoje. **Svarbu užtikrinti, kad vaikas**

prieš apklausą ir po apklausos nesusidurtų su kaltinamuoju.

6. Vaiko apklausa pradedama nuo vaiko prisistatymo, apklausos taisyklių pristatymo. Tuomet vaikas pakviečiamas laivai papasakoti, dėl ko atvyko. Vėliau užduodami papildomi ir patikslinantys klausimai. Apklausančiam specialistui kitų proceso dalyvių klausimai perduodami per ausinę. Jei vaikas pavargsta, nori į tualetą ar atsigerti, daroma pertrauka. Gali būti skelbiama pertrauka ir specialistų pasitarimui.
7. Po apklausos vaikui ir jį lydintiems asmenims ***suteikiama informacija apie prieinamos ir profesionalios pagalbos galimybes***, įteikiami informaciniai lankstinukai.
8. Atliekamas ***apklausos įrašas***. Jis perduodamas atsakingam darbuotojui, pasirašant įrašo perdavimo-priėmimo aktus.

Apklausos eiga:

Vaiko apklausa specialiai tam įrengtame kambaryje susideda iš kelių etapų:

I. Pasirengimas:

- susipažinimas su byla ir veiksnių derinimas su bylos tyrėju (1–3 val.);
- vaiko supažindinimas su aplinka ir procedūra (0,5–1 val.).

II. Apklausa – tai teismo posėdis, kuriam vadovauja teisėjas ir kuriame dalyvauja visi į bylą įtraukti asmenys: vaikas ir jo atstovai, advokatai, prokuroras, įtariamieji ir jų atstovai, esant reikalui, policijos pareigūnai. Svarbu, kad visos suinteresuotos pusės būtų atstovautos, užtikrinant, kad vaikas būtų apklausiamas ***tik vieną kartą***.

Vaiką apklausia specialioje patalpoje parengtas specialistas psichologas, apklausa yra įrašoma specialia aparatūra ir vaizdas transliuojamas į kitą patalpą, kurioje yra kitas parengtas specialistas (psichologas arba techninis darbuotojas) bei visi kiti teismo posėdžio dalyviai. Apklausos (teismo posėdžio) trukmė 2–4 val.

III. Užbaigimas. Daromas apklausos įrašas, pasirašomi protokolai ir kiti dokumentai, perduodami teisėsaugos institucijoms. Trukmė – apie 1 val.

Taigi visas procesas trunka apie 5–8 val., naudojama speciali aparatūra ir priemonės, dirba du kvalifikuoti specialistai.

5 skyrius. Tėvystės ugdymas Lietuvoje

Parengta pagal Paramos vaikams centro leidinį „Lietuvos mažyliai. Apžvalga“, 2012

Lietuvos Respublikos ministerijų, savivaldybių ir struktūrinių Europos Sąjungos fondų dėka šalyje palaipsniui diegiamos vis įvairesnės paslaugos šeimoms. Viena iš jų – pozityvios tėvystės ir nesmurtinio drausminimo skatinimas. Sakoma, jog būti tėvais – tai pats sunkiausias darbas ir didžiausia atsakomybė, kokia tenka žmogui per visą gyvenimą. Deja, dažnai tėvai neturi jokio pasirengimo arba yra per mažai mokomi būti gerai tėvai; dažniau jie kritikuojami už klaidas, kurias padarė. Paprastai tėvai elgiasi taip, kaip elgėsi jų tėvai arba visiškai priešingai, priklausomai nuo to, kokią susidarę nuomonę apie tėvų auklėjimą, patirtą vaikystėje ir jaunystėje. Šioje dalyje pateiksime, kas dar nuveikta Lietuvoje vystant mažų vaikų apsaugą pozityvios tėvystės skatinimo metodais.

Tėvystės ugdymas sveikatos priežiūros įstaigose

Lietuvoje besilaukiančios moterys paprastai pas ginekologą apsilanko 7–8 nėštumo savaitę, o nuo 30 nėštumo savaitės gali išeiti nėštumo ir gimdymo atostogų. Štai tada prasideda metas, kuomet dirbanti moteris jau gali sau leisti ne tik ruošti naujagimio kraitelį, bet ir pagilinti savo žinias apie motinystę.

Moterims, kurios lankosi savivaldybės įsteigtose pirminės sveikatos priežiūros įstaigose (poliklinikose), jų ginekologai paprastai rekomenduoja lankyti poliklinikoje vedamus mokymus apie naujagimio priežiūrą. Moterims, apsidraudusioms sveikatos draudimu ir lankančioms mokymus poliklinikoje, kurioje moteris yra registruota, mokymai yra nemokami.

Be mokymų apie naujagimio priežiūrą, žindymą, maitinimą, kai kuriose poliklinikose vedami mokymai šiomis temomis:

- naujo – mamos/tėčio – vaidmens suvokimas;
- poros tarpusavio santykių svarba vaiko raidai;
- kaip atpažinti bei atliepti vaiko poreikius ir jo rodomus signalus ir taip stiprinti emocinį tarpusavio ryšį;

- vaiko psichikos raida.

Taip pat kai kuriose savivaldybėse veikiančios visuomenės sveikatos biurai veda mokymus jauniems tėvams, pvz. Klaipėdos raj. savivaldybės visuomenės sveikatos biuras nuo 2009 m. veda įstaigos specialistų parengtą programą „Motinystės mokymo programa“. Per 4 susitikimus mamos mokomos, kaip pasirengti gimdymui ir vaiko priežiūrai iki 1 metų. Įstaiga nurodė, jog iki šiol jos programą yra išklaušę 150 tėvų.

Tėvystės ugdymas pedagoginėse psichologinėse tarnybose

60-dešimtyje Lietuvoje esančių savivaldybių veikia 55 psichologinės pedagoginės tarnybos ir švietimo centrai, kurie atlieka pedagoginius bei pasirengimo mokyklai įvertinimus, konsultuoja vaikų ugdymo ikimokyklinėse ugdymo įstaigose ir mokykloje klausimais, teikia psichologines konsultacijas tėvams, auginantiems mokyklinio amžiaus vaikus. Taip pat kai kurios įstaigos vykdo ir šviečiamąją veiklą – organizuoja ir veda mokymus mažus vaikus auginantiems tėvams.

2011 m. lapkričio mėn. buvo vykdoma apklausa, siekiant išsiaiškinti, kokios tėvystės įgūdžių ugdymo programos vyksta, kiek laiko, su kokiais sunkumais susiduriama ir pan. Į prašymą pateikti informaciją atsiliepė 21 pedagoginė-psichologinė tarnyba arba švietimo centras, kurie nurodė, jog įgyvendina tėvystės įgūdžių ugdymo programą/programas arba ruošiasi tai daryti nuo 2012 m.

10 įstaigų dirba pagal pozityvios tėvystės įgūdžių ugdymo programą, kurios mokymus organizavo VšĮ Bendruomenių kaitos centras kartu su VšĮ Paramos vaikams centru, bendrai įgyvendindami projektą, 2009–2010 m. paremtą Nyderlandų ambasados. Programa susideda iš 6 užsiėmimų, kurių metų pristatomi pagrindiniai tėvystės įgūdžiai: dėmesio skyrimas, gyrimas ir atlygis, ribų nustatymas, nurodymai, draudimai ir prasmingų nuobaudų skyrimas. Taip pat tėvai yra supažindinami su vaiko raida, aptariama, kokią įtaką tėvystės stilius turi augančiam vaikui. Įstaigos nurodė, jog 2011 m. pagal šią programą yra apmokiusios 375 tėvus.

Kitos 10 į apklausos klausimus atsakiusių pedagoginių- psichologinių tarnybų ar švietimo centrų nurodė, jog su tėvais dirba pagal kitą programą – „Mokykla tėvams ir auklėtojas“, kurios autorė – Joanna Sakowska (Lenkija). Šią programą sudaro 10–12 susitikimų. Įstaigos nurodė, jog pagal minėtą programą yra apmokiusios 723 tėvus.

Taip pat 1 švietimo centras nurodė, jog įgyvendina saugaus ryšio su vaiku ugdymo programą SAFE. Programa skirta besilaukiančioms šeimoms. O 5 pedagoginės psichologinės tarnybos nurodė, jog su tėvais dirba pagal jų specialistų sukurtas tėvystės įgūdžių ugdymo programas. Apklausos duomeninis, 2004–2011 m. tokiose programose dalyvavo 198 tėvai

Tėvystės įgūdžių ugdymas nevyriausybiniam sektoriuje

Kaip jau buvo minėta anksčiau, VšĮ Bendruomenių kaitos centras kartu su VšĮ Paramos vaikams centru 2009–2010 m. bendrai įgyvendino projektą, sukūrė tėvystės įgūdžių mokymo programas ir parengė specialistus, galinčius dirbti su tėvais. Pagal šią programą vedami mokymai VšĮ Paramos vaikams centre. Mokymuose dalyvauja tėvai, kurie susiduria su sunkumais auginami vaikus ir nori pagalbos stengdamiesi būti geresni tėvai. Taip pat įstaiga organizuoja tolimesnius specialistų mokymus, kad sėkmingai įgyvendintų šią ir saugaus prieraišumo formavimo programą (SAFE) visoje Lietuvoje.

Vaikų laikinosios globos namai „Atsigrėžk į vaikus“ dirba pagal šios įstaigos darbuotojų parengtą programą „Šeimos akademija“ ir tėvystės įgūdžių moko globos namuose augančių vaikų tėvus arba tėvus, kurių vaikai lanko įstaigoje veikiančią vaikų dienos centrą. Programą sudaro 15 susitikimų.

Nuo 2010 m. gegužės mėn. visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“ įgyvendina Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą projektą „Stipri šeima – darnios bendruomenės pagrindas“. Projekto tikslas – organizuojant ir įgyvendinant švietėjišką, informacinę, edukacinę veiklą, stiprinti šeimos institutą, skatinti savarankiškos ir gyvybingos šeimos, sugebančios efektyviai atlikti šeimai iškeltas užduotis, visavertį funkcionavimą bei formuoti visuomenės požiūrį į šeimą kaip į vertybę, stiprinant suvokimą, kad svarbu puoselėti tradicines šeimos vertybes. Projekto metu vykdomos veiklos: specialistams, dirbantiems su vaikais ir šeimomis, yra vykdomi mokymai tema „Pozityvios tėvystės principai“; taip pat Utenoje ir Šakiuose organizuojamos bendruomeninės šventės, skirtos šeimai.

VšĮ Šeimų universitetas nuo 2010 m. įgyvendina „Šeimos santykių turtinimo programą“. Jos išskirtinumas yra tas, kad programoje gali dalyvauti tik mama ir tėtis kartu; ją sudaro 16–20 susitikimų.

VšĮ Prieraišiosios tėvystės centras organizuoja 7 paskaitų/pokalbių ciklą, skirtą skleisti intuityvios, atsakingos ir rūpestingos tėvystės vertybes ir mokyti tėvus auginti emociškai ir fiziškai sveikus vaikus.

VšĮ Pal. J. Matulaičio šeimos pagalbos centras organizuoja tėvystės įgūdžių lavinimo grupes tėvams, auginantiems 2–7 m. vaikus. Grupės metu aptariama, kaip reaguoti į vaikų emocinius svyravimus, kaip nustatyti ribas ir taisykles, išmokyti valdyti pyktį, ugdyti pagarbą tėvams, aplinkiniams ir t.t.

Taip pat yra kelios nevyriausybinės organizacijos, kurios organizuoja žindymo kursus, kurių metų mamos ir tėčiai supažindinami ne tik su žindymo nauda vaikui, bet ir mokomi jautraus reagavimo į vaiko poreikius, empatijos.

Globėjų ir įtėvių šeimų tėvystės ugdymas

Nuo 2008 m. visoje Lietuvoje veikia vieninga globėjų ir įtėvių rengimo programa PRIDE. Šios programos mokymus turi išklausti visi pageidaujantys globoti ar įvaikinti. Iš programą sudarančių užsiėmimų keli yra tiesiogiai susiję su tėvystės įgūdžiais. Programoje numatyta diskutuoti su šeimoms dėl fizinių bausmių taikymo, supažindinti, kokias alternatyvas galima taikyti reaguojant į nepageidaujamą elgesį.

Sunkumai įgyvendinant tėvystės įgūdžių ugdymo programas

Atlikdami apklausą taip pat teiravomės, su kokiais sunkumais susiduria įstaigos įgyvendinamos tėvystės įgūdžių ugdymo programos. Buvo nurodyti šie sunkumai:

- Sudėtinga šeimoms, gyvenančioms rajonuose, kaimuose, atvykti į rajono centre vedamus mokymus – galimybės pasinaudoti visuomeniniu transportu gyvenant toliau nuo rajono centro yra labai ribotos, nes autobusų arba nėra, arba jie važiuoja tik darbo valandų metu, o vakare iš mokymų nėra kaip grįžti namo.
- Mokymų prieinamumas ir galimybė juos pasirinkti – tik miesto gyventojams. Mokymų įvairovė ir pasiūla didžiuose miestuose gyvenančios šeimos negali skųstis, ko nepasakysi apie kaimo vietovėse gyvenančias šeimas – kaimuose, seniūnijose arba tokios galimybės iš viso nėra, arba, kaip buvo minėta, iki rajono centro atvykti yra

pernelyg sudėtinga.

- Menka dalyvių motyvacija. Dalis įstaigų nurodė, jog sunku surinkti pilnas (10-12 žmonių) grupes. Įstaigos nurodė, jog mamos turinčios žemesnį išsilavinimą vengia dalyvauti mokymuose. Taip pat neretai nutinka, jog dalis pradėjusių lankyti mokymus, jų nepabaigia.
- Gajūs tėvų auklėjimo stereotipai. Ypatingai tai aktualu kalbant apie fizinių bausmių taikymą. Tėvai neretai naudoja tokius argumentus: mane mušė, o užaugau normalus žmogus ir pan.
- Menkas tėčių dalyvavimas. Daugumoje tėvystės įgūdžių mokymų dažniausiai dalyvauja tik mamos.
- Giminės, artimos aplinkos ir visuomenės spaudimas jauniems tėvams elgtis su vaiku pagal senus auklėjimo metodus.
- Specialistai neturi galimybių pasiūlyti vaikų priežiūros mokymų metu ir mano, jog tai stabdo kai kurių šeimų dalyvavimą mokymų programose.
- Iš projektų dažniausiai yra finansuojamas tik darbo užmokestis mokymų vedėjams, tačiau nėra numatyta lėšų kavos ar pietų pertraukoms, kas galėtų motyvuoti mažesnes pajamas turinčias šeimas dalyvauti programose.

Leidinį „**VAIKŲ, NUKENTĖJUSIŲ NUO NUSIKALTIMŲ, APSAUGA LIETUVOJE**“ parengė:

Paramos vaikams centras
Children Support Centre

© Paramos vaikams centras, 2013

Paramos vaikams centras

- Teikia kompleksinę pagalbą nuo emocinio, fizinio ir seksualinio smurto nukentėjusiems vaikams ir jų šeimos nariams: teikiama psichologinė, socialinė, psichiatrinė ir teisinė pagalba.
- Atlieka teises vaikų apklausas specialiai įrengtame Vaikų apklausos kambaryje, padeda vaikui ir šeimai pasirengti teisinėms procedūroms.
- Organizuoja mokymus, profesinės priežiūros grupes, konsultacijas, leidžia metodinę medžiagą specialistams, dirbantiems su vaikais, patyrusiais smurtą.
- Skatina tarpžinybinį įvairių sričių specialistų bendradarbiavimą. Vykdo tarpžinybinio bendradarbiavimo mokymus švietimo, sveikatos apsaugos, teisėtvarkos, socialinio darbo specialistams.

Paramos vaikams centras

Latvių g. 19A, Vilnius, LT-08113

Tel. +370 5 271 59 80, +370 611 43567

Faksas: +370 5 271 59 79

El. p. pvc@pvc.lt

Internetinės svetainės: www.pvc.lt, www.vaikystebesmurto.lt